

اتباع الرسول

تأليف

البريد محمد عبد الحليم مسلم دوست

المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد بالبدية والصناعية الجديدة
تحت إشراف وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
ص.ب: ٢٤٩٣٢ الرياض ١١٤٥٦ - البدية: تلفون ٤٣٣٠٨٨٨ (أربعة خطوط)
الصناعية: تلفون ٤٣٠٣٥٧٢ - فاكس ٤٣٠١١٢٢ المملكة العربية السعودية

اتباع الرسول

تأليف

ابو عبد الله احمد عبد الرحيم مسلم دوست

(ح) المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد بحائل ، ١٤١٨ هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

زينو ، محمد بن جميل

إتباع الرسول .. حائل .

١١٢ ص ؛ ١٢ × ١٧ سم

ردمك : ٦ - ٢ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

(النص بلغة البشتو)

أ - العنوان

١ - السيرة النبوية

١٨ / ١٨٦٧

ديوي ٢٣٩

رقم الايداع ١٨ / ١٨٦٧

ردمك : ٦ - ٢ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

ماتكرت

دكتاب نوم : اتباع الرسول

ليكونكى : ابو عبد الله عبد الرحيم مسلم دوست

حيدر ونكى : ادارة احياء الدعوة الاسلامية

تيراژ : ٥٠٠٠

نيتمه : صفر ١٤٠٩ هـ - ق. وبزى ١٣٦٧

دوهم چاپ : ذوالحجه ١٤٠٩ هـ

تيراژ : ٥٠٠٠

فہرست

موضوع

گنہ

- ۱- سرزیدہ ۱
- ۲- اتباع الرسول قرآنی حکم دی ۴
- ۳- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع واللہ اتباع دہ ۹
- ۴- د قیامت پہ و خ بہ خلک در رسولان و اتباع ارمان کوی ۱۸
- ۵- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خلافت و عذاب او جہنم ۲۰
- ۶- ہفتہ شوک چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اتباع شخ خلک ۲۴
- ۷- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دست و مخالفت مؤمن نہ شی ۲۵
- ۸- کوم عمل کی چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع نہ وی ہفتہ ۲۷
- ۹- اتباع الرسول اور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ ۳۲
- ۱۰- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شخہ و دوستہ و ہیچا اتباع ۴۰
- ۱۱- و تقلید رو ۴۳
- ۱۲- و تقلید لغوی معنی ۴۵

گہندہ موضوع

- ۴۵ - ۱۳۔ و تقلید اصطلاحی معنی
- ۵۲ - ۱۴۔ تقلید کلمہ شروع شروع
- ۶۶ - ۱۵۔ و تقلید رد و دسلف صالحین و خلور و اما مانوا و نور و
وامت و علما و اذوالو پہ تا بید
- ۹۷ - ۱۶۔ و اختلاف پہ وخت کی دحل لارہ
- ۱۰۲ - ۱۷۔ و اللہ تعالیٰ او دہیخہ در رسول صلی اللہ علیہ وسلم د حکم پہ
مقابل کی درائی مثل گمراہی دہ۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادي له و أشهد ان لا اله الا الله و حده لا شريك له و أشهد ان محمدا عبده و رسوله .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا .

اما بعد :

فان أصدق الحديث كتاب الله و خير الهدى هدى محمد صلى الله عليه وسلم و شر الا مورا محدثاتها و كل محدثة بدعة و كل

بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار.

الله سبحانه و تعالی چه کله آدم علیه السلام له جنت خخه

را بنکته کاوه نو ورته یی وویل:

« قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » «سورة البقرة - ۳۸-

« مونږ وویل کوزشی جنت خخه ټول نوزکه تاسو ته نرمالوړی

خه هدايت راغی نو هغه چا چه نرماد هدايت تابعداري وکړه نه به

په هغوی ویرک وی او نه به غمجن کېږي »

په دی ایت کښې الله آدم علیه السلام او ټولو بنی آدموته

دا خبر ورکړې دی چه زه به هدايت رالېږم او د دی هدايت تابعدار

ته یې بشارت او زېږې ورکړې دی. د هدايت په هکله د دی ایت

په تفسیر کښې حافظ ابن کثیر په خپل تفسیر کې داسې لیکي:

« قال ابو العالیة الهدى الأنبياء والرسل والبیئات والبیان، و

قال مقاتل بن حیان: الهدى محمد صلی الله علیه و سلم وقال الحسن

الهدى القرآن » تفسیر ابن کثیر ص ۸۳

« ابو العالیة ویلی دی چې له هدايت خخه مراد انبیاء، رسولان

او د هغوی معجزی، دلائل او بیان دی. او مقاتل بن حیان ویلی

دی چې هدايت عبارت دی د محمد صلی الله علیه و سلم خخه

او حسن بصری ویلی دی چې هدايت قرآن دی. »

نودری واره قوله صحیح دی ځکه چې ټولو امتونو لپاره
هدایت انبیاء او د الله فرمانونه دی او اخری امت لپاره اخری پیغمبر
خاتم الانبیاء محمد صلی الله علیه وسلم او په هغه باندې
د الله له لورې رالېږل شوی کتاب قرآن کریم دی.

نو په هرامت باندې دخپل رسول او نبی اطاعت فرض و او
هر امت ته چې که الله تعالی کوم پیغمبر رالېږلی دی هغوی
ته یې ددی حکم کړی دی چې زما د رالېږل شوی رسول اطاعت
او تابعداری وکړې لکه چې الله تعالی فرمائي:

«وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ» (الایه سوره
النساء - ۶۴).

«او مونږ هېڅ یو رسول نه دی لېږلی مګر ددی لپاره
چې دهغه تابعداری وشي د الله په حکم».

نو هر امت ته چې کوم پیغمبر لېږل شوی و هغوی
دهغه رسول او نبی په تابعداری او اطاعت مأمور و.
او مونږ ته الله اخری پیغمبر حضرت محمد صلی
الله علیه وسلم د رسول په حیث رالېږلی دی لکه
چې فرمائي:

«وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ الْاِیْه»
سوره آل عمران ۱۴۴. محمد ندی مګر رسول دی له ده نه

مخکنبی هم رسولان تیر شوییدی» او محمد صلی الله علیه وسلم
 الله تعالی د کوم خاص قوم لپاره نه بلکې تر قیامتہ پورې ټولو
 خلقو لپاره رالېږلی دی .
 الله تعالی فرمائی:

«وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
 لَا يَعْلَمُونَ» سورة سباء ۲۸ .

«مونږ نه یې لېږلی مګر ټولو خلکو لپاره زیږی وړکونکی
 او ویرې وونکی لکن زیات خلک نه پوهېږي» (سوره سبا ۲۸) نو
 مونږ همدغه اخری رسول په اطاعت مأمور یو او دده په منلو
 کښې د الله رضا، کامیابی او جنت ته داخلیدل او دده په منلو
 کښې د الله غوسه، ناکامی او جهنم دی .

اتباع الرسول قرآنی حکم دی

در رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله په قرآن کریم
 کښې زیات نصوص راغلي دي او الله تعالی مونږ ته دا حکم
 کوی چې مونږ د الله او دهغه د رسول صلی الله علیه وسلم اطاعت
 وکړو .

«وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» (سورة الانفال ۱۱)
 «او د الله او دهغه د رسول اطاعت وکړئ که مؤمنان یاست»

او الله تعالى فرمائی :

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاءُ
الْمُبِينُ «سورة التغابن: ۱۳»

«اود الله اطاعت وکړئ او د هغه د رسول اطاعت وکړئ او
که تاسو مخ واپاره نو زموږ پر رسول ښکاره رسول دی»

او الله تعالى فرمائی :

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عُنْفَ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ»
سورة الانفال (۲۰)

«ای مؤمنانو د الله او د هغه د رسول و منی او د رسول شته
مه او پرې حال دا چې تاسو اورئ»
او الله تعالى فرمائی :

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ «سورة ال عمران (۱۳۳)»

او د الله اطاعت وکړئ او د رسول الله اطاعت وکړئ دی پوره چې په
تاسو شپه او الله تعالى فرمائی :

«وَاطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا
أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاءُ الْمُبِينُ» «سورة المائدة (۹۳)»

او د الله اطاعت وکړئ او — د رسول اطاعت وکړئ او

وویرئ «- که تاسو وگرځیدئ نو پوه شئ چې زموږ پر رسول
ښکاره رسول دی» -

او الله تعالى فرمائی:۔

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْعَدْلِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ
يُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ مَزِيدٌ
حَكِيمٌ»۔ - سورة التوبة (٧١)۔

«او مؤمنان سہی او مؤمنات فی بنہی حینی د حینودوستا
دی امر کوی پہ نیکی او منعه کوی له بدی خخہ او
لموع کوی او زکات دہ کوی او د الله او د ہفہ دہ رسول اطاعت
کوی نہ دہ چہ الله پہ دغہ کسانو رحم وکری۔ بی شکہ الله
غلب او د حکمت والا دی»۔

او الله تعالى و فرمائی:

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَ
حَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا»۔ - سورة النساء (٦٩)۔

«او چا چہ د الله او د رسول اطاعت وکړ نو دوی به
هغو کسانو سره وی چہ الله په هغوی انعام کړیدی د انبیاء
را یستونو، شهداؤ او صالحینو سره او دوی د ډیر ښه ملګری دي»۔

او الله تعالى فرمائی:

«وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» سورة الحشر (١)

• او هغه څه چې تاسې ته رسول درکړی وي نو وي نیسی او دڅه شی
څخه چې لمنعه کړي یا ست ورڅخه منعه شی •

رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ ته قرآن او حدیث
پری ایښي دي او د قرآن او حدیثو خلاف څه مونږ منعه کړي یو-
ز مونږ د ټولو اعمالو، افعالو او اقوالو لپاره ښه نمونه رسول الله
صلی الله علیه وسلم دی په هرڅه کېنی باید د هغه پیروي وکړو او د خلاف
څه نه وي ځان وساتو. الله تعالی فرمائي :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ۝ (الاحزاب (۴۱))

• ښه شکه تاسو لپاره د الله په رسول کېنې ښه تابعداري ده
د هغه چا لپاره چې د الله او د قیامت دورځې امید لري او الله ډېر
یاد کړي •

نور مونږ کامیابي پدې کېنې ده چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم
تابعداري وکړو او د بل هېچا په تابعداری کېنې کامیابي نشته.
الله تعالی فرمائي :

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ
اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ. سورة ال عمران ۳۱-۳۲.

ورته ووايه ای محمده! که تاسو الله سره محبت لری نو

نرما تابعداری و کړی الله به تاسو سره محبت و کړی اوستاسو
 گناهونه به وځنښی او الله بخښونکی او مهربان ګاورته د وایه چې د الله
 اطاعت وکړئ او دهغه د رسول اطاعت وکړئ که دوی په شا
 وګرځېدل نو بې شکه الله کافران نه خوښوي .

نو معلومه شوه چې څوک وایي : زه د الله تعالی بنده یم او دهغه
 سره محبت لرم نو هغه به د الله تعالی د رالېږل شوی رسول محمد
 صلی الله علیه وسلم اطاعت منل کوی او که چا د الله تعالی د رسول
 ونه منل هغه کافر شو نو ځکه الله تعالی وویل چې « الله کافرانو
 سره محبت نه کوی » او د الله تعالی او دهغه د رسول صلی الله علیه
 وسلم اطاعت او تابعداری کښې د فلاح او اطمینان شتون دی .
 الله تعالی فرمائي :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
 سورة الانفال (۲۴) .

«ای مؤمنانو د الله او دهغه د رسول دعوت قبول کړئ کله
 چې تاسو هغه څه ته رابلی چې تاسو ژوندی کوي .»

درس رسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع دالله

اتباع ده

درس رسول الله صلى الله عليه وسلم په اطاعت او تابعداري
کښې دالله اطاعت دى نوڅکه مونږ درسول الله په اطاعت مأمور يو.
الله تعالى فرمائي:

«مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ» سورة النساء (۸۰) .

او چا چې درسول اطاعت وکړ نو بيشکه هغه دالله اطاعت وکړه .
او درسول اطاعت څکه دالله اطاعت دى چې هغه يوه خبره هم له
ځانه نه کوي بلکې خپله هم د وحى تابعداري او خلکو ته هم
دالله وحى رسوي .

الله تعالى فرمائي:

«وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ» سورة النجم ۳۰-۳۴ .

او رسول د ځانه خبرې نه کوي ندی دا قرآن مگر وحى ده
چې ورته کېږي .

او الله تعالى فرمائي:

«قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَتَقُونُ
لَكُمْ لِمَن مَّلَكٌ إِنْ أَتَيْتُمْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ

وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ . سورة الانعام - ۵۰ .

ای محمد! ورته ووايه چي زه تاسوته دانه وایم چي ماسره
د الله خزانی دی اونه زه په غیبو پوهېږم اونره تاسوته دانه
وایم چي زه فرېشته یم نره تابعداری نه کوم مگرد هغه شي
چي ماته يې وحی کېږي. ورته ووايه چي آيا برابر دی سړوند
اولیدونکی. .

او الله تعالى فرمايې:

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْنَاهَا قُلُوبَنَا إِنَّمَا سَاجِدٌ لِلْأَلْحَىٰ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَاطٌ مِنْ رَبِّكَمْ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يَتُوبُونَ . سورة الاعراف - ۲۰۳ -

او کله چي رانه وړي دوی ته یو ایت نو وایي چي ولی
يې ته پخپله نه غوره کوی ورته ووايه چي نره یواځي د
هغه تابعداری کوم چي ماته يې زما د رب له لوري وحی
کېږي. دا قرآن ستاسو د رب له لوري دلائل دی او
هدایت اورحمت دی هغه قوم لپاره چي ایمان راوړي.
د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله زیات
احادیث هم راغلي دي چي د مثال په توګه به زه یو څو
لوستونکو ته وړاندې کړم. عن ابن هريرة قال قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم:

”ما امرتکم به فخذوه وما نهیتکم عنه فانتهوا“
رواه ابن ماجه .

د ابو هريره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی هغه وائی چي رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی ،
خه شی باندی چي ما تا سوتہ امر کړي وی هغه واخلی
او د خه شی خخه می چي منعہ کړي یا ست دهقي خخه
منعه شی .”

بل روایت کښي راځي ؛

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : ” ثلاث من كن
فيه وجد حلاوة الإيمان من كان الله ورسوله أحب إليه مما سواهما
ومن أحب عبداً لا يحببه إلا الله ومن يكره أن يعود في الكفر بعد أن انقذه
الله كما يكره أن يلقى في النار “

انس رضي الله عنه نه روایت دی چي نبي كريم صلی الله عليه وسلم
فرمایلی دي : ” درې خوږونه دي چي چا کښي وو نو د ایمان خوږ وای
به پرې و موي چاته چي الله او د هغه رسول د بل هر چا نه زیات
محبوب وي ، او شوک چي د چا سره محبت کوي یواځي د الله لپاره وي
او چا چي د ابده وگنله چي کفر ته بهر ته وگرځي وروسته له دې چي
الله ورځنه خلاص کړې دی لکه څنگه چي د ابده کښي چي اور کته
ولوېږي “

اور رسول الله فرمائی

”والذی نفسی بیدہ لایؤمن احدکم حتی یکون هواہ تبعاً
لما حجت بہ“ .

الاربعة النوویہ

قسم دی ہے ہفہ ذات چہ زما نفس د ہفہ پہ لاس کبھی دی
ستاسوختہ یوکس ترہفہ پوری مؤمن کپدای نشی ترشو
پوری چہ دہفہ خواہش د ہفہ دین تابع نشی چہ زہ پری راغلی ہم؟
اودا ہلہ معلومہ پری چہ یوحديث دچا درائی خلاف راشی نو
کہ ہفہ خپلہ رایہ پرہنبودہ اوحدیث فی واخیست مؤمن دی
اوکہ حدیث فی پرہنبود اود خپل خواہش فی ومثل نو ہفہ
ہپشکلہ مؤمن کپدای نشی
ہمدارنگہ حدیث کبھی راشی :

”عن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يؤمن
احدکم حتی اکون احب الیہ من والدہ وولدہ والناس اجمعین“
متفق علیہ

انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی ہفہ وائی چہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فرمایلی دی : ستاسو یوکس ترہفہ مؤمن کپدای نشی
ترشو چہ زہ ورہ دیلار ، خوی او تولو خلکوختہ زیات محبوب نشم .
نو ہفہ شوک چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د محبت دعوہ
کوی او بیا خپلہ خبرہ یا دخپل مشر ، امام ، پلار او یا بلچا
خبرہ د رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د حدیث پہ مقابل کبھی منی ہفہ

هېڅکله مؤمن کېدای نشي .

بل حدیث کښی راځي

« عن المقداد بن معد يكرب رضي الله عنه قال : قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم : الاهل عسى رجل يبلغه

الحديث عني وهو متكى على اريكته فيقول بيننا وبينكم

كتاب الله فما وجدنا فيه حلالاً استحللناه وما وجدنا

فيه حراماً حرّمناه ، وإن ما حرم رسول الله كما حرم الله »

رواه الترمذی و ابو داود و اللفظ للترمذی

د مقداد بن معد يكرب رضي الله عنه ثخه روايت دی هغه وائي

چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : خبردار ! نه ډې ده

چې يوه سړي ته به زما حديث ورسېږي او هغه به ټخپل ځای

تکيه کړي وي او وائي به چې زموږ اوستاسې تر مينځ د الله

کتاب دی نو پدې کښی مو چې څه حلال و ميندل هغه به حلال

گڼو او پدې کښی مو چې څه حرام و ميندل هغه به حرام گڼو ، - او

بې شکه هغه څه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم حرام کړيدي هغه

د هغې پر شان دي چې الله حرام کړيدي .

او دا ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د ځان نه څه شی حرام

يا حلال نه گڼي بلکې د وحی تا بعداري کوي ، او دا حدیث

پر پرويزيانو باندې ډېر ښه رد دی چې هغوي وائي : يواځې قرآن

بس دی او احادیثو ته ضرورت نشته ، او ځینې احناف هم د
 پرویزیانو څخه څرګندې حکمې دي ځکه چې دوی هم په ډېرو ځایونو کښې
 احادیث نه مني او په لیری تاویلونو قرآن او احادیث سره معارض
 واقع کوي ، او د اهرم وایې چې کتاب الله باندې زیادت په خبر واحد
 ندی جائز حال دا چې دا خبره بالکل صحیح نده بلکې ډېرو ځایونو
 کښې احنافو هم په خبر واحد باندې په کتاب الله زیادت جائز
 ګرځېدی .

همدارنگه بل روایت کښې راځي

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله
 عليه وسلم قال : إن مثلي ومثل ما بعثنى الله به كمثل رجل
 أتى قومه فقال : يا بني رأيت الجيوش بعينَيَّ وانا النذير العريان
 فالنجاء النجاء ، فأطاعه طائفة من قومه فأدجوا فأنطلقوا
 على مهلهم فنجوا ، وكذبت طائفة منهم فأصبحوا مكانهم
 فصباحهم الجيش فأهلكهم واجتأهم فذلك مثل من اطاعني
 واتبع ما جئت به ومثل من عصاني وكذب ما جئت به من الحق ؛
 متفق عليه

د ابو موسى اشعري رضي الله عنه روایت دی هغه وایې چې رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي : زما مثال او د هغه دین او احکامو
 مثال چې الله زه پرې رالېږلی یم د هغه سړي په شان دي چې خپل

قوم ته راشي او ورته وائي چې ما په خپلو ستړکو د دښمن
لښکر ليدلی دی او زه برېښم ويره ونکي يم نو ځانونه خلاص
کړي، ځانونه خلاص کړي. نو يوه ډله دده د قوم څخه دده
خبره ومنی او د شپې لاره شي نو نجات بيا مومي او يوه ډله
ورته وائي چې ته دروغ وائي او خپل ځای کښې سهار کړي
نو سهار کښې ور باندې لښکر راشي او هلاک او بريد يې
کړي. نو دا دهغه چا مثال دی چې نرمایي ومنل او دهغه دين
تابعداري يې وکړه چې زه پرې راغلی يم او دهغه چا مثال
دی چې نرمایي ونه منل او زه چې په کوم حق راغلي يم هغه
يې دروغ وگڼل.

دا حديث ددی بڼکاره دليل دی چې چا د رسول الله صلی
الله عليه وسلم اطاعت او اتباع وکړه نو هغه نجات ومونده
او چا چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم ونه منل هغه هلاک
اود عذاب مستحق شو.

عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله
عليه وسلم

«من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد عصى الله»

رواه ابن ماجه .

د ابو هريرة څخه روايت دی هغه وائي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم

فَسِرْمَايِلِي دِي :

«چاچي نرما ومنل نوهغه د الله ومنل اوچاچي نرما ونه

منل هغه د الله ونه منل»

هدا رنگه بل حديث کښي راجي :

عن ابی هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه

وسلم قال : كل امق يدخلون الجنة الا من اُبِي قالوا ومن

يأبِي قال من اطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد ابى»

رواه البخاري.

د ابو هريرة رضي الله عنه نه روايت دي چې رسول الله

صلى الله عليه وسلم وويل :

نرما ټول امت به جنت ته داخلېږي مگر هغه څوك ته داخليږي

چې انكار يې وكړ. صحابه ئې وويل : څوك انكار كوي ؟ رسول الله

صلى الله عليه وسلم وويل : چاچي نرما ومنل جنت ته داخل

شو او چاچي نرما ونه منل هغه انكار وكړ».

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اتباع په هكله زيات

احاديث او اثار راغلي دي او دا ځكه چې د رسول الله صلى

الله عليه وسلم په اتباع كښي كاميابي ده او رسول الله صلى الله

عليه وسلم مونږ ته ډير ښكاره او واضح دين پرې ايښې دي

لكه چې فرمايي :

«لقد تركتكم على مثل البيضاء ليلها ونهارها سوا»

رواه ابن ماجه من حديث ابي اللہ راء.

بي شڪبه ما تاسوپه سپينه لار پري ايښي ياست چي شپه

او ورځ يې برابر ده.

نو د اسلام دين ډير واضح او روښانه دی او يوه مسئله هم

پکښې مبهمه او نامعلومه نه ده يواځې په هغه چا تيار او ابهام

راځي چي هغه د قرآن او سنت نبوي څخه ناخبره وي او ځان پري

نه پوهوي.

د قیامت په ورځ به خلک د رسولانو د اتباع

آرمان کوی

الله تعالی فرمایي :

«وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نَحْبُ دَعْوَتِكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ
أَوَّلَ كُمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلِ مَا لَكُم مِّنْ زَوَالٍ»

سورة ابراهيم ۴۴.

او و ويره و ځه د هغه ورځي څخه چې له به شي دوی
ته عذاب او ظالمان به وايي چې ایا زموږ سره موږ نه دي نيقي
ته وروسته کړه موږ به ستا دعوت قبول کړو. او د رسولانو
تابعداري به وکړو. ایا تاسو مخکې له دې قسم نه و ګوري
چې تاسو ته هېڅ نړوال نشته..

نو د قیامت په ورځ به وايي چې ایا سره موږ دتیا ته ولېږه چې
ستا د رسولانو اتباع وکړو حال دا چې بیا دنیا ته راتلل نشته نو بیا

به ارمان کوی چي کاش مونږ در رسول الله صلى الله عليه وسلم
تابعداري کړې وای او د نورو خلکو تابعداري موند وای کړې.

الله تعالی فرمائي:

«وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلِيْتَنِي اَلَّذِي
مَعَ الرَّسُولِ سَبِيْلًا يَا وَيْلَتَنِي لَئِيْتَنِي لَمْ اُتَّخِذْ فُلَانًا
خَلِيْلًا لَّعَنَ اُضْلَيْتَنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَاءَنِي وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا» سورة الفرقان ۲۷-۳۱-۳۲.

په هغه ورځ چي ظالم به په خپلو لاسونو غاښونه ولگوي وبه
وايي چي کاش ما در رسول الله لار نيولي وای هاي افسوس کاش
چي ما فلاني په دوستي نه وای نيولای بيشکه نه يې د پند
(قرآن وسنت) مخه يې لاري کړم وروسته له هغې چي ماته راغې
او دى شيطان انسان لپاره تنها يې مرستي پريښوونکى».

نو د قيامت په ورځ به د ابله او دهغه در رسول نه منونکى د
دى ارمان کوي چي کاش مونږ در رسول الله تابعداري کړې وای
کاش چي د فلاني مشر، پير، حاکم او ..... مى نه وای منلې
هغه خونړه د الله د سمي لارې او در رسول الله صلى الله عليه
وسلم د اتباع خښه بل خوا ته اړولای وم.

درسول الله صلى الله عليه وسلم خلاف د

عذاب او جهنم ته دننوتو سبب دی .

الله تعالى فرمائي:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ
يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ
وَسَاءَتْ مُصِيرًا «سورة النساء - ۱۱۵»

او هغه چې خلاف وکړ درسول وروسته له هغې چې دی
ته هدايت ښکاره شو او تابعداري يې وکړه غير د مؤمنانو د لارې
نو وبه يې گرځول هغه لور ته چې وگرځيده او جهنم ته به يې
داخل کړو او ډير بد ځای دی د ورگرځيدو».

او الله تعالى فرمايي:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقَّوْا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ «سورة الانفال - ۱۳»

دا په سبب دی چې هغوی خلاف کړی و د الله او د هغه

در سول او هغه چا چې خلاف وکړ د الله او دهغه در سول
نوبې شکه الله سخت عذاب والا دی.

او الله تعالى فرمائی :
 تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ
 تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ
 الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ
 يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ -

سورة النساء - ۱۳۳ - ۱۳۴ -

دا د الله حدود دی او چا چې اطاعت وکړ د الله او دهغه
در سول. نو داسې جنتونو ته به یې داخل کړي چې لاندې
ترې ویالې به یې په دی کې به همیشه وي او دالویه
کامیابی ده او هغه چا چې د الله او دهغه در سول نافرمانی
وکړ او دهغه حدودو څخه یې تجاوز وکړ نو اور ته به یې
داخل کړي همیشه به یې وې و د لیاړه سپکوونکې عذاب دی،
الله تعالى فرمائی :

« فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ
 فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ » سورة النور - ۶۴ -

نور و مړو دی و ویرې به هغه کسان چې در سول د طریقې
نه خلاف کوی چې ده ته به فتنه ورسېږي او یا به ورته درد

نالک عذاب و رسيښي .

تفسير ابن کثير د دى ايت په تفسير کښي داسې ليکي ؛
 (فليحذر الذين يخالفون عن امره) اى عن امر رسول الله
 صلى الله عليه وسلم و هو سبيله و منهاجه و طريقتہ
 فتوزن الأقوال والأعمال بأقواله وأعماله فما وافق ذلك قبل
 و ما خالفه فهو مردود على قائله و فاعله كائناً من كان كما ثبت
 فى الصحيحين وغيرهما عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه
 قال : " من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد " اى فليحذر
 وليخش من خالف شريعة الرسول باطناً و ظاهراً ان تصيبهم
 فتنه ، اى فى قلوبهم من كفر او نفاق او بدعة لا ويصيبهم
 عذاب اليم ، اى فى الدنيا يقتل او حد اُحبس او نحو ذلك .

تفسير ابن کثير ص ۷۳

د (عن امره) نه مراد د رسول الله صلى الله عليه وسلم امر دى
 چې هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم لار ، طريقه ، طرز عمل
 او شريعت دى نو اعمال او اقوال به د هغه په اقوالو او اعمالو
 تلل کېږي نو هغه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اعمالو او اقوالو
 سره برابر و قبلېږي به او کوم چې مخالف و نو هغه به د هغه ويونکي
 او کوونکي باندې رد کېږي هر څوک چې وي .

لکه چې په صحيح بخارى او صحيح مسلم او نور وکتابونو کښي

صحيح حديث ثابت دى چي رسول الله ﷺ وسلم ويلى دي :
 «چاچي داسي عمل وکړ چي زمونږ په طريقه نه و نو هغه
 رد دى .»

نومعنى داستوه چي ارومرودى ووېرېږي هغه کسان چي د
 رسول الله ﷺ عليه وسلم د شريعت څخه ظاهري او باطني مخالفت
 کوي چي دوېته به ددوى په زړونو کښي فتنه ورسېږي د
 کفر، نفاق او بدعت څخه . اويابه ورته دردناک عذاب ورسېږي
 په دنيا کښي په قتل، حد، حبس (بند او جيل) اوياداسي
 نور وسره .»

هغه څوک چې در رسول الله ﷺ د اتباع

څخه خلك منع كوي هغه منافق دى

الله تعالى فرمائي :

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ

رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا“ . النساء - ۶۱

”او کله چې دوپته وويل شي چې راشئ هغه کتاب ته چې الله راېږي او رسول ته نوته به کوري منافقان چې بندوی خلك له تانه په بندولو سره“ .

نودا کار د منافقانودې چې د الله تعالى د کتاب اود رسول الله

صلی الله علیه وسلم د اتباع څخه خلك منع کوي اوداسې منافق صفته خلك په اوسني وخت کښی دېر زیات دي چې هغوی د در رسول الله ﷺ د اتباع اود الله تعالى د غوره کړي دین څخه خلك په ډول ډول پامو منع کوي کله ورته وایي چې دا حدیث زموږ د مذهب څخه مخالف دی ، کله په ډېرو بعید و تاویکونو سره خلك د رسول الله ﷺ د طریقو څخه لیری کوي او کله دیوې دیني درسگاه ، جومات او ټولنې څخه خلك بندوي او ورته وایي چې هلته لار نشی هغه خلك وهايي دي او زموږ د مذهب نه مني . . . . .

در رسول الله ﷺ د سنتو مخالف

مؤمن نشي کېدای

الله تعالى فرمائي :
 « فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ
 ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا »

النساء (۶۵)

نه ده داسې لکه څنگه چې داخلک گمان کوي ۱۰ او ستا په رب
 زما قسم دی هېڅکله دوی مؤمنان کېدای نشي تر دې چې
 حاکم ونگرځوي تا په هغه څه کېنې چې د دوی تر مېنځ پېکېنې
 اختلاف پېدا شوې وي او بيا ستا د فيصلې په هکله په خپلو ځانونو
 کېنې تنگي ونه ومومي او تسليم شي په تسليمېدو سره .

الله تعالى په خپل ذات قسم کوي چې داخلک تر هغې مؤمنان
 کېدای نشي ترڅو چې اختلاف په وخت کېنې په تافېصله ونکړي

اوبياستافصيلي ته داسې غاړه کښېږي دي چې پرې خوشحاله وي
او خفه نوي ، نو د اختلاف په صورت کښې مونږ ته پکار دي
چې په قرآن او حدیثو فیصله وکړو او دخلکو په رايو
او اجتهادونو فیصلې ونکړو ځکه چې رسول الله ﷺ
مونږ ته همدا دوه شیان پری ایښي دي چې یو قرآن او بل
نبوي احادیث دي لکه چې په حدیث کښې راځي :

عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله ﷺ خطب
في حجة الوداع فقال : " تركت فيكم ما إن اعتصمتم به
فلن تضلوا أبداً " كتاب الله وسنة نبیه . رواه الحاكم
د عبد الله بن عباس رضي الله عنهما نه روایت دی چې رسول الله ﷺ
په حجة الوداع کښې خطبه ولوسته نو وي فرمايل :

" ما په تاسو کښې داسې څه پری ایښي دي که تاسو پرې منگولی
ولکولی نو هېڅکله به گمراه نشئ چې هغه د الله کتاب دی او د
هغه د بنی سنت دی . "

نو معلومه شوه چې هدایت په همدې دواړو کښې دی او پدې
دواړو باندې په عمل کولو کښې دی او که دادواړه چا
پرېښودل نو اړو مړوبه گمراه او بې ليارۍ شي .

کوم عمل کبني چي در رسول الله ﷺ اتباع

نوي هغه باطل دي

الله تعالى فرمائي :

۱۰. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا
الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ
شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَالُهُمْ . يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

محمد (۳۲ - ۳۳)

بي شڪ هغه ڪسان چي کفر ئي ڪري ڇڏي اود الله دلاڙي نه ٿي
خلڪ بند ڪري ڏي اود رسول خلاف ٿي ڪري ڏي وروسته
له هغي چي هدايت ورته سبڪار، شونو هڻي شڪله الله ته هڻج ضرر
نشي رسولي اوزر ده چي الله به ٿي عملونه برباد ڪري .
اي مؤمنانو ! دالله اطاعت و ڪري اود رسول اطاعت و ڪري
او خپل عملونه مه برباد وئ .

نو عملونه هله باطل او برباد پري چي در رسول الله ﷺ
اتباع پکبني نوي او هر هغه عمل چي در رسول الله ﷺ طريقه

پکڙي ۾ وي هغه بدعت دي او هر بدعت گمراهي ده
پکڙي ۾ ٻي حديث ڪنبي راڻي :

عن جابر بن عبد الله الأنصاري قال خطبنا رسول الله
ﷺ فحمد الله واشتني عليه ثم قال : إن أفضل الهدى
هدى محمد ﷺ وشرا الأمور محدثاتها وكل بدعة
ضلالة .

د جابر بن عبد الله الأنصاري رضی اللہ عنہ نه روايت دي هغه
واڻي ۾ مون نه رسول الله ﷺ خطبه ولو سسته نو
د الله حمد او شتائي وويله بياڻي وفرمايل : بهتره لاره او
هدايت درسول الله ﷺ هدايت او طريقه ده او ٻه
ڪارونو ڪنبي بد ۾ دي هغه نوي نوي ڪارونه دي او هر بدعت
گمراهي ده .

ٻي يوحديث شريف ڪنبي راڻي :

عن عائشة رضي الله عنها قال قال رسول الله ﷺ :
من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد .

اخرجه البخاري ومسلم وابوداود .

د عائشي رضي الله عنها هڻه روايت دي ۾ رسول الله ﷺ
وفرمايل : ڇا ٻي زمونڊ پڌي دين ڪنبي نوي ڪار پيدا ڪر ۾ دي
هڻه نه وڻو هغه رد دي .

پهري روايت ڪنبي راڻي ۾ ڇا داسي عمل وڪر ۾ زمونڊ طريقه

پکڻي نوه هغه رد دی .

نوه هغه عمل يا هر هغه قول او فعل چي در رسول الله
 ﷺ اتباع پکڻي نوي هغه رد دی يعني مقبول ندي
 او بدعت دی او هر بدعت گمراهي ده اولکه څنگه چي داوسني
 زماني مبتدعين وائي چي بدعت کښي حسنه شته نه دا
 صعيح نده بلکي هر بدعت گمراهي ده او بدعت کښي ښه نشته
 لکه چي امام مالک رحمه الله وائي :

من ابتلع في الإسلام بدعة يراها حسنة فقد زعم
 أن محمداً صلى الله عليه وسلم خان الرسالة لأن الله يقول
 "اليوم أكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ..."
 "فالم يكن يومئذ ديناً لا يكون اليوم ديناً".
 اصول في البدع والسنن ص ۸
 چاچي اسلام کښي بدعت وکړ او هغه ي حسنه بدعت
 گمانه نوده د گمان وکړ چي محمد ﷺ په رسالت کښي خيانت
 کړېدی ځکه چي الله تعالی فرمائي "ن ورغ ماتا سوت ستا
 دين پوره کړېدی" . نوه هغه ورغ (در رسول الله ﷺ)
 په وخت کښي چي څه شی دين نوه نو نن هم دين ندي .
 عبد الله بن مسعود رضي الله عنه فرمائي :

"اتبعوا ولا تبتدعوا فقد كفيتم" . رواه الدارمي

تاسو در رسول الله ﷺ اتباع وکړئ او بدعت مکوئ

حُڪمچي تاسي ته دين پوره اوبس شويدي .
 همدارنگه يوبل روايت ڪينې راڻي :

”عن مجاهد قال دخلت مع عبد الله بن عمر مسجداً وقد
 اذن فيه ونحن نريد أن نصلّي فيه فثوب المؤذن فخرج
 عبد الله بن عمر من المسجد وقال : أخرج بنا من
 عند هذا المبتدع ولم يصل فيه“

رواه الترمذی

دمجاهد نه روايت ڏي هغه وائي ڇي زه دعبد الله بن عمر
 رضی اللہ عنہما سره يوجومات ته ننوتم ڇي ٻه هغه ڪنبي اذان
 شوي و او مونڊ غوڻبتل ڇي لمونڇ پڪڻي وڪرو نومؤذن آواز
 وڪر ڇي لمانڇه ته راشي نو عبد الله بن عمر دجومان ووت
 او وئي ويل : مونڊ ددي بدعتي له جومات نه وباسي . او
 لمونڇ ڦي پڪڻي ونڪر .

لمانڇه ته دعوت وركول ٻه ظاهر ڪنبي ٻنہ ڪار معلوم ٻي
 لکن درسول اللہ ﷺ ٻه وخت ڪنبي اذان نه غير داسي
 آواز نه و شوي نوڇڪه ورته عبد الله بن عمر بدعت ووايه .

نوڪه اسلام ڪنبي ڇپر ته بدعت حسنه وای دغه ڪار به
 ضرور بدعت حسنه و او عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہما به ورته
 ٻنہ ڪار ويلاي و لکن هغه دغه دلمانڇه دعوت ته بدعت ووايه

اودا حکم چي در رسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع پکښې نوه .
 همدارنگه اذان کول بڼه کار دی لکن داختر لماغه پياړه
 اذان کول نشته او که پچا وکړ کناه ي وکړه ځکه دغه کار
 رسول الله صلى الله عليه وسلم ندی کړی نو دا بدعت دی .
 همدارنگه نور زيات داسې مثالونه شته چي دهغي نه دامعلوم دي
 چي اسلام کښې بدعت حسنه نشته او هر بدعت کمر اهي ده .
 نو هر هغه عمل چي در رسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع پکښې نوي
 هغه بدعت او باطل دی .

اتباع الرسول او در رسول الله ﷺ

صحابه

در رسول الله ﷺ صحابه کرام رضی الله عنهم د
 رسول الله ﷺ په اتباع کښی د پر کلک وو او در رسول الله ﷺ
 تابعداري ئی په هرڅه کښی کوله لکه چې په حدیث کښی
 راځی :

”عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم

أنه اتخذ خاتماً من ذهب فلبسه فاتخذ الناس خواتيم الذهب
 فقام النبی صلی الله علیه وسلم فقال : إني كنت البس هذا الخاتم وإني
 لن البسه أبداً فنبذوه فنبذ الناس خواتيمهم ” رواه احمد
 د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روایت دی چې رسول
 الله صلی الله علیه وسلم د سرو زرو یوه کوټه جوړه کړه او په
 لاس یې کړه نو نور و خلکو هم د سرو زرو کوټې جوړې کړې

نورسول الله صلى الله عليه وسلم پورته شواو ويې ويل چې: ما
داکوته په کوته کړې وه. خوزه به يې نور هېڅکله په کوته نه
کړم نوکوته يې وغورځوله خلکو هم خپلې گوټې وغورځولې
همدارنگه بل روايت کښې راځي:

عن مجاهد عن عبد الله بن عمر ان النبي صلى الله عليه وسلم
قال:

لا يمنع رجل أهله أن يأثوا المساجد فقال ابن لعبد الله
بن عمر فإننا نمنعهن فقال عبد الله: أهدت لك عن رسول الله
صلى الله عليه وسلم وتقول هذا قال فما كلمه عبد الله حتى
مات. رواه أحمد.

د مجاهد نه روايت دی:

هغه د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت کوي چې نجی
کريو صلى الله عليه وسلم ویلي دي: یو سړي دی خپله ښځه
ددی نه نه منع کوي چې جو ماتونو ته لارې شي نو د عبد الله
بن عمر رضی الله عنهما یو ځوی وویل: چې مونږ به يې منع کوو
عبد الله بن عمر وویل چې نه درته د رسول الله صلى الله عليه
وسلم حدیث بیانوم او ته دا خبره کوی. مجاهد وايي چې عبد الله
بن عمر خپل ځوی سره تر مرگه پورې خبرې ونه کړې
همدارنگه بل روايت کښې راځي:

عن سالم بن عبد الله انه سمع رجلا من اهل الشام وهو
يسئَلُ عبد الله بن عمر عن التمتع بالعمرة الى الحج
فقال عبد الله بن عمر هي حلال فقال للشامي ان اباك قد
نهي عنها فقال عبد الله بن عمر: رأيت ان كان ابي
نهي عنهما وصنعها رسول الله صلى الله عليه وسلم امر ابي يتبع
ام امر رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال الرجل بل امر رسول
الله صلى الله عليه وسلم فقال لقد صنعها رسول الله صلى
الله عليه وسلم. رواه الترمذي.

د سالم بن عبد الله نه روايت دي هغه وايي چي ما ديوشامي
سري نه واوريدل چي د عبد الله بن عمر خخه يي حج پي هرجوځي
د عري پوښتنه كوله عبد الله بن عمر وويل چي دا كار حلال
دي نو هغه شامي وويل چي ستا پلار (عمر) خو خلك ورځنه
منع كول عبد الله بن عمر وويل: ته ماته دا ووايه چي
كه نه پلار ترې منع كړي وي او رسول الله صلى الله عليه وسلم
دا كړي وي. نو نه پلار تا بعداري به كېږي او كه د رسول الله
صلى الله عليه وسلم څه.

هغه سري وويل بلكي د رسول الله صلى الله عليه وسلم
د حكم تا بعداري به كېږي نو هغه وويل چي رسول الله صلى الله
عليه وسلم دا كار كړي دي.

نو عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیث په مقابل کېنې دخپل پلار عمر رضی الله عنه خبره ونه منله - افسوس د هغه چا په حال چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیثو په مقابل کېنې د بنحو متلونه، د پلار او نیکه خبرې، د امام او پېشوا خبرې او داسې نورې د لیله خبرې او اقوال مني او احادیث پرېږدي -

همدارنگه بل روایت کېنې راځي:

عن سعید بن جبیر

عن عبد الله بن مغفل انه كان جالساً الى جنبه ابن أخ له فخذف فنهاه وقال: ان رسول الله نهى عنها وقال: «انها لاتصيد صيداً ولا تنكى عدواً وانها تكسر السن وتفقأ العين» قال: فعاد ابن أخيه يخذف فقال: أأحدثك أن رسول الله صلی الله علیه وسلم نهى عنها ثم عدت تخذف لا أكلملك ابداً» - رواه ابن ماجه .

سعید بن جبیر د عبد الله بن مغفل نه روایت کوي چې دهغه خواته دهغه ورامره ناست ؤ نویوه وره گیتکی (دشکه) یې گوزار کړه نو عبد الله بن مغفل منع کړ او ورته یې وویل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له دی نه منع کړي او ویلی یې دي: چې دا د ورې گیتکی گوزار نه بشکار هوی او نه د ښمن

منع کوي بلکي دا غاڻيس ما توي او سترگه را او باسي « سعيد
 وائي چي د عبدالله ورا را بيا دا گوزارونه شروع ڪرڻ نو عبدالله
 ورتا وويل چي نه تاته حديث وائيم چي رسول الله صلي الله
 عليه وسلم دا ڪار منع ڪري دي او ته بيا گوزارونه ڪوي ۹.
 زه به تاسره هېڻڪله خبري ونه ڪرم.
 همدارنڪه بل روايت ڪينې راڻي:

عن زيد بن اسلم .

عن ابن عمر قال دخلت على النبي صلى الله عليه وسلم
 وعلى ازاره يتحقق فقال من هذا قلت عبد الله بن عمر قال
 ان كنت عبد الله فارفع ازارك فرفعت ازارى الى نصف السا
 قين فلم تنزل ازرته حتى مات . رواه احمد .

زيد بن اسلم د عبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روايت ڪوي
 هغه وائي چي نه رسول الله صلي الله عليه وسلم باندې ورتو
 او نه مايولنگ و چي بنڪته ڄاڻڪيده نور رسول الله صلي الله
 وويل چي داڻوڪ دي ۹. ما ورتا وويل چي عبد الله بن عمر
 هغه و فرمايل چي ڪه ته د الله بندي ۾ نولنگ (پرتوڪ) دي
 اوچت ڪر ۹ نو ما خپل پرتوڪ د پنديو نيائي پوري اوچت
 ڪر - زيد وائي چي د عبدالله پرتوڪ ترمڪه پوري اوچت
 ۳ -

نوصحابه کرام نرمونډ د ملایانو او یاموامو په خبرنه وې چې کله ورته حدیث وویل شي نو هېڅ پروا پرې نه کوي بلکې ماته پر داسې خلک لیدلی چې ځانته د علم نسبت کوي او لویه دعوه لري خو کله چې ورته دغه رنګ حدیث ویل شوی نکه عبداللہ بن عمر ته چې وویل شو نو هېڅ پروای نه ده کړې بلکې استهزاء یې کړې ده او قد جربنا بذلك مراراً -

د عبداللہ بن عباس نه چا دیوی مسئلې په باره کښې پوښتنه وکړې نو عبداللہ ورته په حدیث جواب ورکړ هغه سرې وویل چې عمر او ابوبکر داسې ویلي دي نو عبداللہ بن عباس په غوسه شو او ویې ویل:

یوشک ان تنزل علیکم حجارة من السماء اقول قال رسول الله صلی الله علیه وسلم و تقولون قال عمر و ابوبکر

تفسیر أضواء البیان ج ۵۱۶ -

مجموع فتاویٰ شیخ الاسلام ج ۳۱۵ -

نږدې ده چې په تاسو د آسمان نه تېرې راوورېږي زه وایم چې رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې ویلي او تاسو وایئ چې عمر او ابوبکر داسې ویلي دي -

نوصحابه و د حدیث په مقابل کښې د عمر او ابوبکر

رضی الله عنهما قول ماسی بدکانه چي ورته يي وويل
 آسمان نه به درباندي تنه يي نازل شي - نوکه عبدالله
 بن عباس چپرته اوس ژوندې وای او ز موند دا را نده مقلد يي
 يي ليدې وای نوڅه به يي ورته ويل چي دوي دهر پير
 فقير او امام خبره په حديث مخکښي کوي .
 همدارنگه په بل روايت کښي راځي :

عن ابن الحنظلية قال قال رسول الله صلى الله عليه
 وسلم: نعم الرجل خريم الاسدي لولا طول جمته واسبال
 ازاره فبلغ ذلك خديما فجعل يأخذ شفرة يقطع بها
 شعرة الى اذنيه ورفع ازاره الى انصاف ساقيه .
 رواه احمد -

ابن حنظليه نه روايت دی هغه وايي چي رسول الله صلى
 الله عليه وسلم وفرمايل :

خريم اسدي دهر بنه سړي دی خوکه دسر ويشتان
 يي دهر او بنده نه وای او پرتوک يي دکيټکيو نه بنکته نه وای
 نو دا خبره خريم ته ورسیده نو هغه قيچي راواخيسته
 او ويشتان يې غوړونو نيما يې پورې غوڅ کړل او پرتوک يي
 دپنډيو نيما يې پورې پورته کړه .
 بل روايت کښي راځي :

عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحياء خير كله او ان الحياء خير كله فقال بشير بن كعب اننا لنجد في بعض الكتب او قال الحكمة ان منه سكينه ووقار لله عز وجل ومنه ضعفا فاعاد عمران الحديث واعاد بشير مقالته حتى ذكر ذلك مرتين او ثلاثا فغضب عمران حتى احمر عيانه وقال احدثك عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

و تعرض فيه لحديث الكتب ۲ رواه احمد

عمران بن ^{حصین} نثر وایت دی هغه وائی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلی دی چي حیا ټول خیر دی او یا بی شک حیا ټول خیر دی نو بشیر بن کعب وویل مونږ پر ځینو کتابونو او یا حکمت کښی لیدلی دي چي ځینی د حیا نه سکون او وقار دی الله تعالی لره او ځینی ضعف دی نو عمران بیا حدیث و وایه او بشیر بیا خپله خبره وکړه تردی چي دا خبره ئی دوه یا درې ځل وکړه نو عمران داسې پر غصه شو چي سترگی ئی سړی شوی او وئی ویل چي زه درته در رسول الله صلى الله عليه وسلم حدیث بیا نوم اوته پکښی د کتابونو خبرې کوی ؟

در رسول الله صلى الله عليه وسلم تخذ وروسته

د هېچا اتباع په مسلمانانو لازمه نده

لکه چې مخکېنی مویادونه وکړه الله تعالی په خپلو
بندگانو خپل اطاعت فرض کړیدی او بیایي دخپل رسول
محمد صلى الله عليه وسلم اطاعت فرض کړیدی در رسول الله
صلى الله عليه وسلم تخذ وروسته د هېچا اطاعت په مونږ فرض
ندی بلکې که در رسول الله صلى الله عليه وسلم په مقابل کېنی چا د بل
هر چا خبره ومنله نو هغه گمراه شو او دامراؤ اطاعت هم
د الله تعالی او د هغه در رسول صلى الله عليه وسلم د اطاعت
لاندی دی او د الله په معصیت کېنی د هغوی اطاعت نشته
بلکې که د الله په معصیت یی امر کاوه بیایي نه منل فرض دي
په حدیث کېنی راځي :

عن عبد الله بن ثابت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
والذي نفس محمد بيده لو أصبح فيكم موسى ثم اتبعتموه
وتركتموني لضللت ... الحديث " رواه احمد

« عبد الله بن ثابت نه روايت دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم
فرمايلي دي : قسم دي په هغه ذات چي د محمد نفس دهغه
په لاس كښي دي كه موسى عليه السلام تاسي ته راځي او بيا
مودهغه تابعداري وكړه اوزه مو پرېښودم نو اړومرو
به كمراه شي » .

نود موسى عليه السلام تابعداري سره لدی چي هغه
په غمېر و لکن در رسول الله صلى الله عليه وسلم په مقابل كښي دهغه
منل كمراهي ده نو افسوس دهغه مقلد ینو په حال چي در رسول
الله صلى الله عليه وسلم صحیح حدیث ورته ورسېږي او بیا د مذهب
تقلید كوي او هغه حدیث نه مني نو ایا دا به كمراه نوي
بلکي دا تر ټولو لوی كمراه دی .

همدارنگه حدیث كښي راځي :

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
لا تسألوا أهل الكتاب عن شيء فإنهم لن يهدوكم وقد
ضلوا فإنكم إما أن تصدقوا بباطل أو تكذبوا بحق فإنه لو كان
موسى حياً بين أظهركم ما حلت له إلا أن يتبعني . رواه احمد

د جابر بن عبد الله رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چي
رسول الله ﷺ فرمايلي دي :

”دا هل ڪتابون نه دهئڻ شي پوسبتنه مڪوي ڪڪي هغوي
هيشڪله تاسوته سمه لاره نشي بنودي او هغوي گمراه شوي
دي ڪڪي يابه تاسود باطل تصديق وڪري او يابه دحق
تڪذيب وڪري“ اوڪه موسي عليه السلام ٿر وندی وای
ستاسو مينڻ ڪيني نو هغه ته بل ڪه روا نه وڃي لیدی
چي نه ماتا بعداري وڪري“.

او بل روايت ڪيني راڻي چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي:
”والذي نفس محمد بيده لو بدلكم موسى فاتبعتموه
وتركتموني لضللتكم عن سواء السبيل ولو كان حيا وادرك
نبوتي لاتبعني“ رواه الدارمي من حديث جابر
”قسم دی په هغه ذات چي محمد نفس د هغه په لاس
ڪيني دی که موسي عليه السلام تاسوته را بنڪاره شي او د
هغه تا بعداري مو ڪر اوزه مو پر پڻي نودسمي لاري نه
به پي لاري شي، اوڪه موسي عليه السلام ٿر وندی وای اونها
نبوت تي ميند لای وای نوارو مروه تي زماتا بعداري ڪري؟
نو موسي عليه السلام چي پيغمبر وڻ که ٿر وندی وای
هغه ته به در رسول الله ﷺ د بعثت ڪنه وروسته د
دبلي چا اطاعت روانه وڻ نوبل چا ته به ڪنهن روا شي -

د تقلید رد

د اتباع الرسول په مخکښۍ ډېر زیات خنډونه دي مخکښی
 ټول نصوص چې د اتباع په هکله ذکر شوي د تقلید رد هم
 پکښی وشو لکن د زیات وضاحت اوتائید لپاره به زه د
 لوستونکو لپاره د تقلید لغوی او اصطلاحی معنی وکړم او
 بیا به د نصوصو په رڼا کړو د علماؤ د اقوالو په تائید د تقلید
 رد وړاندې کړم ، که څه هم مونږ به الله تعالی په قرآني
 نصوصو او نبوی احادیثو سره د بل هر قسم استدلال مخه
 مستغنی کړي یو ، خو یواځې او یواځې د دې لپاره به د علماؤ
 اقوال ذکر کړو چې ځینو ناخبرو لوستونکو ته داسې کاره
 شي چې دا مسأله زمونږ د ځانګړې رای او فکر نتیجه نده بلکې
 ټول حق پرست محققین علماء زمونږ د دې کاروان ملګري
 دي او د تقلید رد لاهدې کبله ضروري ګڼم چې د تقلید په
 سبب په اسلامي امت کښی لوی تفرق او زیاتې شخړې
 او اختلافات رامنځته شوي دي تردی چې خلک د قرآن او

نبوی احادیثوڅخه ډېر لیری شوی دی د ائمه کرامو په
هکله دومره غلو او زیاتی شروع شوی دی چې دهغوی اقوال
بلکې دهغوی څخه لاندې دنوروزیا توخلکو اقوال د قرآن
او حدیث په ځای استعمالېږي او داسې استدال پرې
نیول کېږي چې ته به والی دغه اقوال اسمانی وحی ده عام
خلک د دین سره دومره نا آشنا شوی دی چې دیوه متل او قرآن
ترمنځ یا دیوه شعر او حدیث ترمنځ یا د فقهاؤ د اقوالو او
نصوصو ترمنځ هېڅ تمیز نشته بلکې که چېرته یو چاته په دیني
مسئله کې یو قرآنی ایت یا نبوی حدیث بیان شي نو هغه
به سمدستی د دې په مقابله کې دیوه عالم قول یا د
عبدالرحمن بابا یو شعر پېش کړي . عوام خو لاڅه چې
ډېر علماء مونږ داسې لیدلي دي چې کله ورته یو حدیث وویل
شي نو هغه په ډېر غضب سره د حدیث د نه منلو لپاره
د خلکو اراء او اقوال وړاندې کړي نو مونږ حیران یو
چې دوی پدې نه پوهېږي چې د نص په مقابله کې نورڅه
دلیل نشي کېدای او که سره د پوهې داسې کوي :

فان كنت لاتدری فتلك مصیبة

وان كنت تدري فالمصیبة أعظم

که نه پوهېږي او داسې کوی نو دا هم یو مصیبت دی او که
پوهېږي او سره د پوهې داسې کوي نو بیا خود ډېر لوی مصیبت

د تقلید لغوي معنی :

تقلید د تفعیل د باب څخه مصدر دی او د "قلادة" د مادي څخه اخيستل شوی دی ، قلادة هغه غاړه که او غړ ونډي ته ویل کېږي چې د ځناورو او چار پايانو پر غاړه کېږي اچول کېږي نو تقلید په لغت کېږي غړ ونډي پر غاړه کېږي اچولو ته وایي لکه د حدیثو پر کتابونو کېږي "باب تقلید الغم" یا "تقلید الابل" راځي یعنې د حج پر مناسکو کېږي هغه د هدیی خاړوي پر غاړه کېږي غاړه که اچول او غړ ونډی اچول .

د تقلید اصطلاحی معنی :

تقلید په اصطلاح کېږي دیو چا خبره ېې د بېله منلو ته وایي ، لکه چې امام ابن القيم د تقلید اصطلاحی معنی داسی را نقلوي "التقلید معناه فی الشرع الرجوع إلى قول لاجحة لقائله علیه وذلك ممنوع منه فی الشریعة والإتباع ما ثبت علیه حجة " .

اعلام الموقعین ج ١ ص ١٧١

د تقلید معنی په اصطلاح کښې دا ده چې یو داسې قول او خبرې ته رجوع کول دي چې دهغه ویونکي ته پرې دلیل نه وی او دا په شریعت کښې منع دی او اتباع دی ته وایي چې دلیل پرې ثابت وی» ملا علی قاری حنفی په خپل کتاب شرح قصیدۀ امالی ص ۳۴ کښې لیکي .

«والتقليد قبول قول الغير بلا دليل فكأنه لقبوله جعله قلادة في عنقه»

«تقليد د بل چا خبره منل دی بی دلیل، نو دا ددی د قبول له کبله داسې شو لکه دا خبره یې یوه غاړه کی او غړوندې کړ او په خپله غاړه کښې یې واچاوه»
همدارنگه مسلم الثبوت کښې راځي:
«التقليد العمل بقول الغير من غير حجة»

«تقليد د بل چا په خبره یې دلیل عمل کول دی»
مختصر ابن حاجب د تقلید معنی داسې کوي:

«التقليد العمل بقول غيرك من غير حجة» مختصر ابن حاجب ص ۲۳۱
تقلید دی ته وایي چې ته د بل چا په خبره یې دلیل عمل وکړې.

همدارنگه .

تقلید ته علم نه ویل کېږي او مقلد ته عالم نه ویل کېږي

لکه چي امام ابن قيم رحمه الله د علماؤنڅه دا قول را نقلوي :
 « أجمع الناس على أن المقلد ليس معدوداً من أهل العلم
 وأن العلم معرفة الحق بدليله » . اعلام الموقعين ص ١٧
 « خلکو پدې اجماع کړيد ه چي مقلد په علماؤ کښي نه شمېرل
 کېږي العلم د حق معرفت دی په خپل دليل باندی .
 په قرآن کریم کښي داسي آيتونه ډېر زیات دي چي علماء په
 هغې باندې د تقلید په رد کښي استدلال کوي ،
 الله تعالی فرمائي : اتخذوا احبارهم ورهبانهم ارباباً
 من دون الله ..... الآية * (التوبه - ٣١ -)
 دوی (مشرکانو) خپل علماء او پيران په ربوبیت نیولی
 دالله نه سوا ۲ .

دغه آیت چي کله عدی بن حاتم د رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم څخه
 واورېده نو ددې په تفسیر کښي یې د رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 څخه پوښتنه وکړه چي مونږ خو ئي عبادت ندی کړی
 نو رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ورته وفرمایل :
 « أليس يرمون ما أحل الله فتحرمونه ويحلون ما حرم الله
 فتحلون »

ایا داسي نه وو چي هغوی به هغه څه حرام کړل چي الله
 حلال کړي وو نو تا سوبه حرام کښل او هغوي به هغه څه حلال

کړې چې الله حرام کړې ؤ نو تاسو به حلال ځنډل ؟
 عدی بن حاتم وویل چې همداسې وه نور رسول الله صلی
 الله علیه وسلم ورته وویل :

« فتلک عبادتهم » - « همدا دهغوی عبادت ؤ .

سراوه احمد والترمذی .

نود دی نه معلومه شوه چې یهودو او نصاراؤ د خپلو علماؤ
 بې دلیله تقلید کړې ؤ او همدغه تقلید شرک دی او
 کوم مقلد چې د چا تقلید کړی هغه یې په ربوبیت ونيوه .
 او الله تعالی فرمایي :

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ
 مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ
 مُّقْتَدُونَ هـ سورة زخرف ٢٣ -

« او همدارنگه مونږ تا نه مخکېني په هېڅ يوه کلی کېني ويره ونکي
 ندی لېرې لي مگر هغو عياشو خلکو ويل چې مونږ خپل پلاران
 په يوه دين موندلی دی او مونږ دهغو د قدمونو پسې اقتدا
 کوو » او د پلارانو تا بعداری يې بې دلیله دوحی په
 مقابل کېني کوله .

او الله تعالی فرمایي :

إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَى الْعَذَابَ

وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابَ . وَقَالَ الَّذِينَ التَّبِعُوا لَوْلَا
لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَّبَرُ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأْنَا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ
أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ

سورة البقرة ۱۶۶-۱۶۷

ڪله ڇي بيزار شي هغه ڪسان ڇي تا بعد اري ڀي شوي
ده دهغو ڪسانو نه ڇي ددوي تا بعد اري ڀي ڪريده او عذاب
وگوري او تولي وسيلي پري ختمي شي. او هغه ڪسان به
وايئ ڇي دنور و تا بعد اري ڀي ڪريده ڪاش ڇي مونڊ يوخل
ديا ته واپس شوي واي نو ددوي (مشرانو) خت به داسي
بيزار شولڪه ڇي مونڊ نه بيزار شوي دي همدارنڪه الله
دوي ته خپل عملونه ورنهائي ڇي په دوي باندي به افسوس
وي او دوي به دا ورختنه نه وڃي»-

او الله تعالى فرمائي:

«وَاِنَّا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلَى مَا نُنْزِلُ اللَّهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا
حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاؤُنَا اُولُو كَانْ آبَاؤُهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ»

سورة المائدة - ۱۰۴

اوڪله ڇي دوي ته وويل شي ڇي راشي هغه ڪتاب ته
ڇي الله رالهي ڇي اورسول ته نوايئ ڇي مونڊ ته هغه خه

بس دی چي خپل پلاران موپرې موندلی دی. اگرکه ددوی
پلاران په هېڅ شي نه پوهېږي او نه په هدایت دي،
او الله تعالى فرمائي:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ

سورة الاحزاب ۷۷

او وېه وايي چې ای سربېرې موږ دخپلو سردارانو او
لویانو منلي و نو موږ څخه یې سمه لاره ورکه کړېوه
علامه شنقيطي ددی ایت لاندې لیکي:

ومثل هذا في القرائت كثير من ذم تقليد الآباء والرؤساء
وقد احتج العلماء بهذه الآيات في ابطال التقليد ولم
يمنعهم كفر اولئك من الاحتجاج بها لأن التشبيه لم يقع من
جهة كفر احد هما وإيمان الآخر وإنما وقع التشبيه بين
التقليديين بغير حجة للمقلد كما لو قلد رجل مكفراً وقد آخر
فأذنب وقلد آخر مسألة دنياه فأخطأ وجهها كان كل واحد
ملوماً على التقليد بغير حجة *

تفسير اضواء البيان ۲۹۱/۱

پدې ډول دپلرونو او مشرانو دتقليد بدي په قرآن
کریم کښی ډېره زیاته ده.

دتقليد په باطلولو علماؤ پدې آیتونو دلیل نیولی دی او

د هغه مخکښو کفر علماء پدې ایتونډو دلیل نیولو څخه نډی منعه
کړي ځکه چې تشبیه پدې کښی نډه چې یو کافر او بل
مسلمان دی بلکې تشبیه د هغه مقلدینو په منځ کښی واقع
شوې ده چې دخپل مشر بی دلیل منل کوي ، او دا داسی ده لکه
یوسړی تقلید وکړي نو کافر شي بل تقلید وکړي
گناهکار شي او بل د دنیا په کار کښی تقلید وکړي نو هغه د
صحيح طریقې څخه خطاشی نو دا هر یو په بی دلیل تقلید
باندی ملا مت دی .

تقليد کله شروع شو

رسول الله صلى الله عليه وسلم چې کوم پېر پورته خیر القرون ویلی دی یعنی په اولنیو دری پېر پوکتی تقلید هېڅ وجود نه لاره بلکې دیني مسائل به د قرآن او احادیثو څخه زده کېدل او په هغې به عمل کېده د کوم عالم څخه به چې چاد کومې مسئلې په هکله پوښتنه وکړه نو هغه به د کتاب الله او سنة الرسول (قرآن او حدیث) په استدلال جواب ورکاوه او د خلکو رایو پسې تلل نه و .

محدث دهلوي شاه ولی الله وايي :

ما علم ان الناس قبل المائة الرابعة غير مجتمعين على التقليد الخالص لمذهب واحد بعينه

حجة الله البالغة ص ۳۴

"پوه شه چې د څلورمې صدۍ نه مخکېنۍ خلک د یوه خاص مذهب په تقلید باندې نه وو راټول شوي ."

همدارنگه شاه ولی الله په خپله رساله الانصاف^۱ کښي ليکي :

« علم أن الناس في المائة الأولى والثانية غير مجتمعين على التقليد لمذهب واحد بعينه . »
 پوه شل چې په اوله او دوهمه هجري پېړۍ کښي خلک د يوه شخص په تقليد راټول نه وو .
 شيخ خجندی وايي :

فالسلف لا يعرفون ذلك وكانوا لا يقلدون إلا صاحب الشرع^{صلى الله عليه وسلم} وقد صرح اجماع الصحابة^{والتابعين} وتابعيهم باحسان من السلف الصالحين على المنع من أن يقصد انسان إلى قول بعينه فمن اخذ بجميع أقوال أبي حنيفة أو جميع أقوال مالك أو أقوال الشافعي أو جميع أقوال أحمد أو غيرهم ولم يعتمد على ما جاء في الكتاب والسنة فقد خالف اجماع الامة كلها واتبع غير سبيل المؤمنين . »
 هدية السلطان^{صلى الله عليه وسلم}

سلف صالحين دا تقليد نه پېژني او د صاحب الشرع يعني رسول الله^{صلى الله عليه وسلم} څخه غير د بل چا تقليد يي نه کاوه او د سلف صالحينو يعني صحابه و تابعينو او تبع تابعينو اجماع صحيح ثابت ده چې هغوی دا کار منع کاوه چې يو انسان يواځي د يوه شخص قول

پسی روان وی نو چا چې د ابو حنیفه ټول اقوال واخیستل
یا یې د مالک ټول اقوال واخیستل یا یې د شافعی ټول
اقوال واخیستل، یا یې د احمد ټول اقوال واخیستل او یا یې
د بل چا ټول اقوال واخیستل او په هغو احکامو یې اعتمادونه
کړ چې په کتاب او سنت (قرآن او حدیثو) کې یې راغلي
دي. نو دغه شخص د ټول امت د اجماع څخه مخالفت وکړ
او د مؤمنانو ته پرته د بلې لارې تابعداري یې وکړه.

علامه نجندی لیکي:

وهذه المذاهب أمور مبتدعة حدثت بعد القرون الثلاثة.

هدیت السلطان صل

او دا مذاهب د بدعت کارونه دي چې د درې صدیو
(پیړیو) څخه وروسته پېدا شوي دي.

امام ابن قیم رحمه الله د تقلید او مقلدینو په هکله

داسې وایي:

وانما حدثت هذه البدعة في القرن الرابع المذموم
على لسان رسول الله صلى الله عليه وسلم، فالمقلدون لم يتبعوا
في جميع ما قالوه يبيحون به الفروج والدماء والاموال ويعرّفونها
ولا يدرون اذ لك صواب ام خطأ على خطر عظيم ولهم
بين يدي الله موقف شديد يعلم فيه من قال على الله ما لا

يعلم انه لم يكن على شيء .

اعلام الموقعين ص ۱۸۹

داد تقليد بدعت خلورمی صدی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته بده پېړۍ ویلی د دی څخه وروسته پیدا شوی نومقلدین دخپلو مشرانو په ټولو اقوالو فزون (د بحثو عورتونه) او ویني او مالونه روا کوی، او ناروا کوی او پدې نه پوهېږي چي دا خبره صحیح ده او که خطا ده. او دوی په دی کارونو سره په یو لوی خطر کېږي واقع شوی دی. او دوی لپاره د الله په مخ کېږي ډېر سخت مقام دی چا چې په الله هغه څه ویل چې پرې نه پوهېده بیا به په دی پوره شي چې مونږ په هېڅ دلیل نه و .

علامه شنقیطی په خپل تفسیر اضواء البیان کېږي لیکي :

فتقلید العالم المعین من بدع القرن الرابع ومن يدعی خلاف ذلك فلیعین لنا رجلاً واحداً من القرون الثلاثة الاول التزم مذهب رجل واحد معین ولن یستطیع ذلك أبداً لأنه لم یقع البتة .

تفسیر اضواء البیان ص ۴۸۸-۴۸۹

دیوه معلوم او ټاکلی عالم تقلید کول دخلورم قرن

د بدعاتو څخه دى او كه څوك د دى خلاف دعوه لري نوموتې ته دى د دى اولنيو هجري پيړيو نه يو سړى راپه كوته كړى چې هغه د يوه ټاكلې سړى د مذهب تقليد په ځان لازم كړى وي، او دا كار هېڅكله نه شي كولى ځكه چې داسې هېڅ شوى نه دى».

همدارنگه نور ډېر زيات علماء ليكي چې تقليد يو بدعت دى چې د څېړنې څخه وروسته پېدا شوى دى نوزه دهغه مقلدينو څخه پوښتنه كوم چې هغوى دين په څلورؤ مذهبونو كېنې محصور او محدود كړي او د يوه تا بعدارى اسلام كښي بلكې د اوسني زمانې ځينو مقلدينو دا هم ليكلي دي چې «بى مذهب ډله مسلمان كېداى شي» نو زه ورته واييم چې د دغه مذهبونو د پېدا كېدو نه مخكښې او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات نه وروسته خلك د چا په مذهب ؤ؟ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه صحابه كرام، تابعين او تبع تابعين د چا په مذهب ؤ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه؟ آيا هغه امام چې ته يې تقليد كوى هغه د چا په مذهب ؤ؟ دهغه پلار د چا په مذهب ؤ ايا دغه ستا امام او دهغه پلار مسلمانان ؤ او كه نه؟ كه د دى ټولو سوالونو ځواب دا وي چې دغه خلك

تول مسلمانان و نوبیا تا دغه فتوی په کوم دلیل اوکوم
 جرأت سره په دغه ټولو مخکنیو او وروستیو خلکو
 ولکوله ایا د الله نه نه ویرېږي ؟ آیا په قبر کېنې به تا
 څخه داپوښتنه کېږي چې ته دچا په مذهب وی ایا د
 قیامت په ورځ به تاڅخه داپوښتنه کېږي چې تا ولی د
 فلاڼی امام خبره نه وه منلې ؟ اوکه تاڅخه به داپوښتنه
 کېږي چې آیا تا دالله تعالی او دهغه در رسول صلی الله علیه
 وسلم خبره منلې وه اوکه نه ؟ - ضرور به داسې یوه ورځ
 راجی چې ته اوستا په څېر نور دېر رانده مقلدین به دالله
 په مخ کېنې ولاړوی او الله تعالی به درته وایی چې په
 کوم دلیل دی حلال او حرام جوړ کړی ؤ ؟ په کوم دلیل
 دی دیوه غېر معصوم خبره منلې وه ؟ او په کوم دلیل
 دی دغه غېر معصوم در بوبیت او رسالت درجې ته
 رسولای ؤ ؟ ولی دی زما ددرلېږل شوی رسول خبره
 نه وه منلې ؟ ایا ماته نه ؤ ویلی چې : مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ
 فَخُذُوهُ وَمَنْ نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا « ایا ماته سوله نه ؤ ویلی
 چې » لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ .

نوراشه ای مقلده اوس دی وخت دی الله څخه دخپلو
 تېرو اعمالو مغفرت وغواړه او په اخلاص سره توبه وباسه

اویواخی د الله تعالی کتا او دهغه درالپېزلی شوی اخری رسول
محمد صلی الله علیه و آله د احادیثو پېړۍ وکړه او د فلان او
فلان خبرې پرې ده دهغه ورځې څخه مخکې د ځان د خلاصون
په فکر کې شې چې هلته به بیا نه دنیا ته راتلل وي او نه به بیا
پېښې یې څخه فائده لري .

امام ابن قیم الجوزیه په خپل کتاب اعلام
الموقعین کې د څلورمې صدۍ په هکله داسې وایي:
«وكان دين الله سبحانه وتعالى أجل في صدورهم، و
اعظم في نفوسهم، من ان يقدموا عليه رأياً او معقولاً
او تقليداً او قياساً» .

اعلام الموقعین ص ۱۱

دهغو په سینو کې د الله تعالی د دین دی نه چېر
لور مقام ؤ او دهغوی په زړونو کې د دې نه چېر لوی
و چې په دې دین باندې رایه، عقلی امور، تقلید او یا
قیاس مخکې کړي .

نود دی نه معلومه شوه چې تر څلورمې صدۍ پورې
تقلید نه ؤ بلکه امام ابن قیم د څلورمې صدۍ د علماؤ د
اتباعو د اولنی پر اړه په هکله هم داسې وایي:

« زاهدین فی التعصب للرجال واقنین مع الحجة والاستدلال

يسیرون مع الحق آین سارت رکاشه «اعلام الموقعین ص ۱۲۱

«هغوی د سر و لپاره د مذهبی تعصب څخه ځان ساته
او د حجت او دلیل سره ولاړ و د حق سپر لږه بهر چې هرڅو
ته روانی وی هغوی به هماغه لور ته تلل»

یعنی دا به یې نه ویل چې زما امام او مقتدا داسې
ویلی دی نو زه به همدا منم او د بل چا به نه منم اگر
چې د بل چا خبره د حجت او دلیل په اساس حق
وی بلکه هر چا به چې ورته حق وویل هغه به یې منل
داسې نه و لکه زموږ د زمانې مقلدین چې حق ورته څرگند
شي او خپله پرې هم اعتراف وکړی لکن مذهبی تعصب پرې
دومره غالب وی چې هغه حقه خبره نه مني او هغه د مذهب
خبره یې ټینګه کړې وی. د مثال په توګه به زه تاسو
ته د حنفی مذهب د یوه متعصب مقلد خبره را نقل کړم:

محمود حسن بن ذوالفقار علی الدیوبندی په ترمذی

باندې تقریر لیکلې دی په هغه کښې یوه مسئله دا ده چې:

عبد الله بن عمر وائی رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمایلی دي:

«البیعان بالخیار ما لم یفترقا» رواه البخاری ومسلم و ابو
داؤد و الترمذی واللفظ له.

« اخیستونکی او خرڅونکی ترهغه پورې اختیار لري چې تر
خو جلا شوی نه وی. »

پدې کښې اختلاف دی امام احمد، امام شافعی او عام
محدثین وایي چې د دی تفرق څخه مراد تفرق بالأبدان دی
یعنې بايع او مشتري ترهغه پورې اختیار لري ترڅو
چې د هغه ځای څخه تللی نه وی. او ابوحنيفة وایي ددې
تفرق څخه مراد تفرق بالكلام دی یعنې کله چې بايع وویل
چې ما په تا خرڅ کړی او مشتري وویل چې ما اخیستی نو
بیا اختیار نه لري.

د دې حدیث راوی عبدالله بن عمر رضی الله عنهما
د عمل څخه د محدثینو د مذهب تائید کړې ځکه چې هغه
په کله څه شی واخیست او یا به یې خرڅ کړ نو هغه ځای
څخه به روان شو د دی لپاره چې بیع واجب شی لکه دا عمل
یې امام ترمذی په ۳۳۶ کښې ذکر کړی دی. همدارنګه نور
ډېر زیات احادیث په دی دلالت کوي چې مراد د تفرق
څخه تفرق بالأبدان دی. او عجیبه خبره خودا ده چې
د احنافو دا مذهب دی چې راوی کله د روایت څخه خلاف
و کړی نو د هغه راوی به عمل اخیستل کړي. او راوی
چې د کوم حدیث روایت کړی دی هغه به پرېښودل کړي

او دا اصل هم غلط دی حُکْمه چي مونږ د رسول الله صلی
 الله علیه وسلم په اتباع مأمور یو نه د بل چا په اتباع.
 او د همدی فاسد اصل په اساس احنافو د ډیرو
 زیاتو احادیثو خلاف کړي دی چي د هغی ذکر اوس
 د بحث څخه مونږ لیري کوی.

لکن د دی سره سره هم پدې ځای کښي احنافو
 د مذکور حدیث او د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د عمل
 خلاف کړي دی. نو محمود حسن دیوبندی پدې
 حدیث باندې د ډېر بحث نه وروسته داسې لیکي:
 «فالحاصل ان مسألة الخيار من مهمات المسائل و
 خالف أبو حنيفة فيه الجمهور وكثيراً من الناس من
 المتقدمين والمتأخرين صنفوا رسائل في ترديد مذهبه
 في هذه المسألة ورجح مولانا شاه ولي الله المحدث دهلوي
 قدس سره في رسائل مذهب الشافعي من جهة الأحاديث

والنصوص وكذلك قال شيخنا مد ظله يترجح مذهبه وقال
 : الحق والإنصاف ان الترجيح للشافعي في هذه المسألة
 ونحن مقلدون يجب علينا تقليد امامنا أبي حنيفة». تقرير
 الترمذی - لمحمود حسن الديوبندی ص ٣٥ مل ٣٦ «حاصل
 دا دی چي د خيار مسئله د ډیرو مهمو مسائلو څخه ده

او ابوحنيفه پدې كېنې د جمهور و علمائو او د مخكنيو او
 وروستنيو د پرو خلكو خلاف كړې او پدې مسئله كېنې
 مخكنيو او وروستنيو د پرو علمائو د ابوحنيفه د مذهب
 په خلاف او ترديد كېنې دېرې رسالې ليكې دي. او محدث
 د هلوې شاه ولي الله هم پخپلور سائلو كېنې د احاديثو او
 نصوصو له امله د شافعي مذهب ته ترجيح وركړې. او هدايكه
 نومونې استاذ هم ويلى دي چې د شافعي مذهب صحيح دى
 او ويلى يې دي چې حق او انصاف دا دى چې پدې مسئله
 كېنې ترجيح د شافعي طرفته ده. لکن مونږ مقلدين يو او
 مونږ باندې د خپل امام تقليد واجب دى..»

نو دا څومره د افسوس خبره ده چې يو سړى

احاديث او نصوص، حق او انصاف پرېږدي
 او د مذهب پسې مخي كه دارنكه تقليد شرك نه وي نو اخر شرك
 به څه وي..

او ددې تقليد د مرض سبب او علت دا دى چې د
 قرآن او حديثو څخه دغه علمائو خلك ليرې كړې دي د فقهاؤ
 اقوال او ديونان فلسفې يې دين كېنې او قرآن او حديث
 يې شاته غورځولى نو همدغسې علمائو ته يو حق پرست عالم
 داسې وايي:

ايا علماء الهند طال بقاءكم
 و زال بفضل الله عنكم بلاءكم
 رجوتم بعلم العقل فوز سعادة
 وأخشى عليكم ان يخيب رجاكم
 فلا في تصانيف الاثير هداية
 ولا في اسرار ابن سينا شفاءكم
 ولا طلعت شمس الهدى من مطالع
 فأوراقها ديجوركم لاضياءكم
 ولا كان شرح الصدر للصدر شاهجا
 بل ازداد منه في الصدر صداءكم
 وبازغة لاضوء قبيها اذا بدت
 واظلم منها كالليالي ذكاءكم
 وسلمكم مما يفيد تسفلا
 ليس به نحو العلى ارتقاءكم
 فها علمكم يوم المعاد بنافع
 فيا ويلتى ما ذا يكون جزاءكم
 أخذتم علوم الكفر شرعاً كأنما
 فلاسفة اليونان هم انبياءكم

مرضتم فزدم علة فوق علة

تداووا بعلم الشرع فهدو دواءكم

صحيح حديث المصطفى وحسانه

شفاء عجيب فليزل منه داءكم

ترجمه:

ای دهنده‌ها و دهر وخته پورې ژوندی اوسی
 اود الله په فضل دی تاسو نه ستاسو بیماری لیری شي
 د عقل په علم باندې دا خرت د نیلک بختی امید لری، او
 ویرېږم چې ستاسو دا امید به برباد شي، نه دا تیر په
 تصانیفو کېنې هدایت شتر، او نه د ابن سینا په بندیخانو
 کېنې، د هدایت لمر د مطالعو څخه نه دی ختلی، ددی
 کتابونو پانې تالپاره تیاری دی او رنانه ده، «صدر شری
 کېنې د سینی پراخی نشته، بلکې ستاسو سینو کېنې له
 دی نور هم درد زیات شو، که چې دا کتابونه د شمس باز
 ښکاره شي نو هېڅ رنانه پکېنې نه وی، او ددی نه هم د شپې
 غوندې ستاسو دکاء زیاته تیاره ده، او سلم کتاب نور
 هم را ښکته کول کوی، او پورته خواته تاسو نشی پورته
 کولای، نو د قیامت په ورځ دا ستاسو علم تاسو ته هېڅ

فائده ندرستوي، توهای افسوس چي ستا سوبه خه جزاء
وي، تاسو د کفر علومونه شرعه جوړه کړي ده، داسې
ښکاري نکه چي ديونان فلاسفه ستاسو انبياء وي».

تاسو ناجوړه شوي ياست او مرضوډموډ پر شوي دي، نو
د شرعي پيه علم دواړو وکړي چي دا ستاسو دارو دي
د رسول الله صلى الله عليه وسلم صحيح او يا حسن احاديث
يوه عجيبه شفا ده نو پر همدې دي ستاسو مرض ليري
شي.

خه عجيبه دارويي روحي بيمارانوته وښودل نوراني
اي د شرک، تقليد او بدعت بيمارانو په قرآن او حديثو باندې
د خپلو روحي امراضو دارو وکړي.

د تقلید رد د سلف صالحینو څلور واما مانو

اونورو د امت علماؤ د اقوالو په تأیید

ټولو سلف صالحینو، څلورو مشهور واما مانو او داسلامي
امت نامتو علماؤ د تقلید رد کړی دی چې د هغوی ځینی
لقوال به د نمونی په شکل زه لوستونکو ته را نقل کړم.
په یوه روایت کېنې راځي:

عن ابن عباس قل ليس منا أحد الا يؤخذ من قوله ويبيع
غير النبي صلى الله عليه وسلم. رواه احمد
د عبدالله بن عباس رضی الله عنه نه روایت دی هغه وایي
چې زموږ نه هېڅ یوکس نشته مگر د هغه څیښی خبره به اخیستل
کېږي او ځینی به پری منوول کېږي غیر د نبی کریم صلی الله
عليه وسلم څخه.»

همدارنگه

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وایي:

لا يقلدن أحدكم دينه رجلاً ان آمن آمن وان كفر كفران
لا أسوة في الشر « اعلام الموقعين ١٧٦ تفسير اضواء البيان ٤٩٤
٧٢٢
ستاسو یوکس دی په دین کېنې دیوه سړي څخه تقلید

نه کوی چي که هغه ايمان را وړې نو دا هم ايمان را وړې
او که هغه کافر شو دا هم کافر کېږي ځکه چي پټه
شرکي تا بعداري نشته هـ . شيخ الاسلام ابن تيمية وايي:
وهؤلاء الأئمة الاربعة رضي الله عنهم قد نهوا الناس عن تقليد من في كل ما يقولونه
بجموع فتاوى مآلک - دغه څلور امامان دي چي خلک يې د دوی په هر
خبره کېني د تقليد څخه منع کړي دي -
امام ابن قيم وايي :-

وقد نهى الأئمة الاربعة عن تقليد من و ذموا من أخذ
اقوالهم بغير حجة " اعلام الموقعين ص ١٨٢ .
څلور امامانو (ابو حنيفة ، مالك ، شافعي او احمد)
د خپل تقليد څخه خلک منع کړي دي او چا چې د
هغوی اقوال يې دليله واخيستل هغه نه امامانو بد
ويلى دي -

علامه شنقيطي وايي :

اعلم أن الأئمة الاربعة رحمهم الله متفقون على منع
تقليد من التقليد الاعمى الذى يتعصب له من يدعون
انهم اتباعهم ولو كانوا أتباعهم حقاً لما خالفوهم
في تقليد من الذى منعوا منه ونهوا عنه

تفسير اضواء البيان ص ٥٣٩ - ٧

۰ پوءِ شه جي ڏور امانان رحمهم الله دهغوی دتقلید
 ۰ منع متفق دی داسی رهوند تقلید جي ڄیئنی هغه متعصین
 خلك یی کوی او دا دعوه لری جي مونڊ ددی امامانو
 تابعدار یو، نو که دوی دهغه امامانو په حقه تابعدار
 وای دوی به دهغوی داسی خلاف نه وکری چپ
 هغوی تقلید منع کری دی او دوی یی تقلید کوی ۰
 امام ابو حنیفه وائی:

لا ینبغی لمن لم یعرف دلیلی ان یفتی بکلامی

حجة الله البالغة ۳۳۱.

۰ چاته دامناسب ندي جي نه ما دلیل یی نه وی پڙند
 او نه ما په خبره فتویٰ ورکری ۰

نو اوسنی حنفیان دامام ابو حنیفه ددی قول نه
 مخالف دی ځکه چپ دهغه دلائل ورته په ډیر وځایو
 کښی معلوم نه وی او دهغه په مذهب فتویٰ ورکری.
 امام ابو حنیفه وائی:

اذا قلت قولاً وکتاب الله یخالفه فاترکوا قولي لکتاب
 الله.

کله چپ ما څه خبره وکړه او د الله د کتاب نه مخالفه
 وه نو نه ما خبره د الله کتاب لپاره پرېږدی ۰

چا ورته وويل كه د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول
يې مخالف ؤ ؟

هغه وويل :

«اتركوا قولي لخبر الرسول صلى الله عليه وسلم .
» زما خبره د رسول الله صلى الله عليه وسلم د حديث
لپاره هم پرېږدئ .

چا ورته وويل : كه د صحابه ؤ قول يې مخالف ؤ .

هغه وويل :

«اتركوا قولي لقول الصحابة . فتح المجيد مذكرو هدية السلطان
زما قول د صحابه ؤ قول لپاره هم پرېږدئ .»

او دهغه حنفيانو په حال زيات افسوس دى چې صحيح
حديث ورته ورسېږي خو بيا هم د امام ابوحنيفه
خبره نه پرېږدي هغه ورته وايي چې ما پرېږدئ او
دوى وايي چې نه مونږ به تا نه پرېږدو .

امام ابوحنيفه وايي :

«إياكم والقول فى دين الله تعالى بالرأى وعليكم بإتباع
السنة فمن خرج عنها ضل »

الميزان الكبير للشعراني رحمه

«تاسو ځان وساتئ د الله تعالى په دين كېنې د رأيي نه

اوتاسو هرو مرو د سنتو اتباع و کړئ او څوک چې د سنتو
څخه ووت گمراه شو .

امام مالک وایي :

ثُمَّ امَّا الْاِرَادُ وَمَرَدُو عَلَيْهِ، اِلَّا صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَتَحَ الْمَجِيدُ مَنَاحَ

« زموږ نه هېڅ يو کس نشته مگر هغه باندې خپله

خبره بېرته واپس کړې او نه منل کړې غير د

ددې قبر والانه يعنې د نبی کریم صلی الله عليه وسلم قبر

ترې اشاره وکړه .

امام مالک وایي :

« إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ أٌخْطِئُ وَأُصِيبُ فَأَنْظُرُوا فِي رَأْيِي فَكُلُّ مَا

وَافَقَ الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ فَخُذُو بِهِ وَكُلُّ مَا لَمْ يُوَافِقْ

الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ فَاتْرَكُوهُ » تفسير اضواء البيان ۳۹۹-۷

« بې شکه زه بشریم کله خطا کړم او کله

حق ته رسېږم نو زما رایه وگورئ زما هره رایه

چې د قرآن او حدیثو سره موافقه وه نو وایي خلی

او کومه چې د قرآن او حدیثو سره هوافقه نه وه نو

پری یې بډی»-

امام شافعی « وایي :

مثل الذي يطلب العلم بلا حجة كمثل حاطب ليل يحمل
حزمة حطب وفيه افعى تلدغه وهو لا يدري».

اعلام الموقعين ص ۱۸۱

۳-۴

« دهغه چا مثال چي د پې دليله علم طلب کوی د
هغه چا په شان دی چې د شپې خاشاک راټولوی یوه
کیدی راواخلي او په هغې کبني ماروی هغه یې
وچيچی او دا پرې نه پوهیږي».

همدارنگه وايي:

اذا صح الحديث فهو مذهبي» تفسير اضواء البيان ص ۱۸۵
«کله چې حديث صحيح ثابت شونو همدارنگه مذهب دی».

همدارنگه امام شافعي وايي:

«أجمع المسلمون على ان من استبانته سنة رسول الله
صلى الله عليه وسلم لم يكن له ان يدعها لقول احد من

الناس» . اعلام الموقعين لابن القيم ص ۲۰۳

مسلمانانو پدې اجماع کړېده چې چاته د رسول الله
صلى الله عليه وسلم سنت ښکاره شونو هغه ته داروانده چې دغه
سنت په خلکو کبني دیو چا د قول له امله پرېږدي».

امام شافعي وايي:

«اذا صح الحديث بما يخالف قولی فاضربوا بقولی الحائط»

ولذا رأيت الحجة موضوعة على الطريق فهي قولى .

مجموع فتاوى ص ۳۱۱

”كله چي صحيح حديث راغی اوز ما بقول مخالف و نوز ما خبره
په دیوال وولی اوکله چي تادلایل ولید چي په لاره کبني اهنی و
نوه مدغه ز ما قول دی .“

امام احمد وائی :

”لا تقلدنی ولا تقلد مالکاً ولا الثوری ولا الأوزاعی و
خدمن حیث أخذوا .“

وقال : ”من قلّة فقه الرجل ان یقلد دینّه الرجال .“

اعلام الموقعین ص ۱۸۴ . مجموع فتاوى ص ۳۱۱

دما تقلید هم مەکوئ اود مالک سفیان ثوری او اوزاعی
تقلید هم مەکوئ اود هغه خای خه دین واخله چي هغوی
اخلیستی (قرآن اوحدیشو خه) او وائی چي ”دیوه سهی د
ناپوهی او فقاہت دکموالی خه دا هم ده چي خیل دین دسربونه
تقلیدوی .“

امام احمد وائی :

عجبت لقوم عرفوا الإسناد وصحته ویزه بون الی رأی
سفیان والله تعالی یقول : ”فلیحذر الذین یخالفون عن

أمره أن تصيبهم فتنة أو يصيبهم عذاب أليم. أتدري
ما الفتنة ؟ الفتنة الشرك . لعله إذا رد بعض قوله أن
يقع في قلبه من الزيف فيهلك ۲ فتح المجيد ص ۱۱۲

۴ زه هغه قوم تهعجب ڪوم چي سند او دسند صنعت
ي پڙندلى دى او بيا دسنيان راپي پسي ڄي او الله تعالى فرمائي:
هو مرودى ووهر پري هغه ڪسان چي در رسول الله ﷺ
دطريقي او حڪم ختم مخالفت ڪري چي دويته به فتنه ورسپري
او يا به ورته دردناڪ عذاب ورسپري ۵ ايات پوهپري چي
فتنه خشي دى ؟ فتنه مشرڪ دى .
ڪپداي شي چي در رسول الله ﷺ ڄيني خبري رد ڪري
(قبولى او عملي في نكري) نودده پير زه ڪبني به ڪوب والي پيدا
شي او هلاڪ به شي ۶

نودا هغه خلور امامان دي چي ددوى مقلدين في پهر خه
ڪبني تقليد ڪوي ڪه صريح نص دقرآن ڪريم او صحيح حديث
هم راشي او ددوى د امام خبره ددغه نص ختم مخالفه وي نودوى
نص پري دي او د امام خبره اخلي او يا د امام نه د پريولاندى
خلکو خبره اخلي . لکه چي صاوي ويلي دي چي زمونڊ د امام
خبره دقرآن ڪريم يا حديث او يا د اجماع ختم هم مخالفه وي نو
مونڊ به دادر پواره پري دي او د امام خبره به اخلو . نو همدغه

تقليد شرک دی اود همدی تقلید شخه مونزه خلور وارو
امامانومنع کړي یو . همدارنگه داسلامی امت نور و
علماوهم تقلید منع کړیدی .

ابو عبد الله بن خواز منداد البصري وایي :

والتقليد في دين الله غير صحيح وكل من اوجب الدليل
عليك اتباع قوله فأنت متبعه والا اتباع في الدين مسموع
والتقليد ممنوع . اعلام الموقعين ج ۱۷۸

دالله په دین کښی تقلید صحیح ندی او هر هغه شوک چې
په تاباندی دلیل د (قرآن او حدیث) شخه دهغه د قول اتباع
لازمه کړي نوته دهغه متبع یی او اتباع په دین کښی
رواده او تقلید منع دی .

عبد الله بن معتمر وایي :

* لا فرق بين بهيمة تنقاد و انسان يقلد .

تفسير اضواء البيان ج ۲۹۹ اعلام الموقعين ج ۲۷۱

* دهغه حیوان او چار پای په منځ کښی چې پری پکښی وي
او شوک یی راښکارزي اود هغه انسان چې تقلید کوي هېڅ
فرق نشته .

ابن عبد البر د مزنی قول داسی را نقلوي :

* يقال لمن حكم بالتقليد هل لك من حجة فيما حكمت به ؟

فبان قال نعم أبطل التقليد لأن الحجّة أوجبت ذلك عنده
لا التقليد . فبان قال حكمت به بغير حجة قيل له فلم
أرقت الدماء وأبجت الفروج وأتلفت الأموال وقد
حرم الله ذلك إلا بحجة . قال الله عز وجل (إن عندكم
من سلطان بهذا) أي من حجة بهذا .

تفسير اضواء البيان ص ٤٩٧

چاپچی په تقلید یو حکم و کړ باید ورته وویل شي چې
ایا تل چې په شخه شي حکم و کړ شخه دلیل در سره و ؟ که یئ
وویل چې: هو ! نو تقلید یئ باطل کړ حکم چې دلیل
دا حکم واجب کړ نه تقلید . او که ویئ وویل چې مایې دلیل
حکم و کړ نو باید ورته وویل شي چې ولی دی (پدی بی دلیل
حکم) وینی توی کړی او فرجونه (بښی) دی روا کړی
او مالونه دی لوته کړل حال دا چې دا کار الله تعالی بی دلیل
حرام کړی دی . الله فرمایلی دي : ایا تا سوسره پدی شخه دلیل
شته .

علامه محمد بن اسماعیل الأُمیر الیماني وائی :

لأربعة لاشك في فضلهم عند	علام جعلتم ايها الناس ديننا
ونور عيون الفضل والحق والزهد	هم علماء الدين شرقاً ومغرباً
دليلاً ولا تقليد هم في غدي مجدي	ولكنهم كالناس ليس كلامهم

ولازعوا حاشاهم أن قولهم . دليل فيستهدى به كل مستهدى

ای خلکو تا سو په کوم دلیل دازمونږ دین هغو خلورو

امامانو پورې تړلی دی چې زما په نزد د هغوی په فضیلت
کښې هېڅ شک نشته هغوی په مشرق او مغرب کښې د دین
علماء دی او د فضیلت ، حق او زهد د سترگورو نهاده ، لکن
دوی هم د نور و خلکو غوندې دي چې د هغوی خبره دلیل
ندی او نه یې تقلید سبا ورځی لپاره څه گټه لری او دی امامانو
داهم نه دي ویلی چې زموږ قول داسی دلیل دی چې هر څوک
پری هدایت مومي .

ملا علی القاری حنفی وائی :

”لا يجب على أحد من هذه الأمة أن يكون حنفياً أو مالكيّاً

أو شافعيّاً أو حنبليّاً“ . بحواله هداية السلطان صلا

پدی امت کښې هېچا باندی دالازم ندي چې یادی حنفی

وي او یادی مالکی وي او یادی حنبلی وي “ .

د حنفی مذهب مشهور عالم ابن همام د حنفی فقهی په

اصولو “التحریر” کښې لیکي :

”ان التزام مذهب معين غير لازم على الصحيح لان

التزامه غير ملزم اذ لا واجب إلا ما أوجبه الله ورسوله

ولم يوجب الله ولا رسوله على احد من الناس أن يتمذهب

على مذهب مرجل من الأئمة فيقلده في دينه في كل ما
يأتى ويرى ون غيره .

حوالة هدية السلطان ص

“صحيح خبره داده چي ديوه تاكلى مذهب لازم گنل
په خان باندی ضروري ندي حڪم چي دالازم گنل لازم شوي
ندي حڪم چي واجب نشته مگر هغه چي الله تعالى واجب
كړي وي اود الله تعالى رسول واجب كړي وي، اودا
نه الله تعالى واجب كړي او نه د هغه رسول چي يوڅوك دى
دامت ديوه سړي په مذهب وي او په دين كېنى دى په هرڅه
كېنى د هغه تقليد كوي اود نور ورسره چي څه وي هغه
دى پرېن دي .

علامه نجندی ليكي :

وما كفر غالب من كفر من الأولين والآخرين إلا بالتقليد
للأخبار والرهبان والمشايع والآباء .

هدية السلطان ص

“د مخکینو او وروستیو څخه زیات خلک چي کافر شوی
دي هغوی د علماؤ، پیرانو، نشایخنو او یلرونو په تقلید
کافر شوي و .

نجندی بل ځای کښي ليكي :

ولكن الأسف ألف أسف من المقلدين المتأخرين والمؤلفين
الذين سودوا الدفاتر وقد ظنهم الناس أنهم علماء
مجتهدون معصومون فهم قد الزموا الناس تقليد واحد
من الأئمة الأربعة ومذاهبهم المعروفة فبعد الإلزام
حظروا الأخذ والعمل بقول غيره كأنهم جعلوه نبيا مرسلًا
مطاعاً هدية السلطان ص ۹

دور وستنيو هغو مقلدینو او مؤلفینو په هکله ذکره
انوسوس دی چې کتابونه یې دک کرییدی او خلک پری گمان
کوي چې هغوی علماء او معصوم مجتهدین دي ځکه چې
دوی دخلور واما مانو تقلید او معلوم مذهبه یې پخلکو
لازم کریدي او بیایي دنور و خلکو قول اخیستل او په
هغې عمل کولو څخه خلک ویرولي دي نو دا داسې شو
لکه چه دغه امام نه یې رالېږل شوی بنی جوړه کری وي چې
دهغه اطاعت کړي .

همدارنگه علامه نجندي پرخپله رساله هدية السلطان
کښی لیکي :

«وأما المذاهب فهي آراء أهل العلم وأفهامهم في بعض
المسائل واجتهاداتهم وهذه الآراء والاجتهادات والفهوم
لم يوجب الله تعالى ولا رسوله على أحد اتباعها، فإن فيها

الصواب والخطأ. ولا صواب خالصاً إلا ما ثبت عن رسول
الله ﷺ. وكثيراً ما ذهب الأئمة إلى مسألة فبان
لهم الحق في غيرها فراجعوا عنها *

هدية السلطان ص

دامت اذهاب د علماؤ رأيي او پيځينو مسائلو کښي دهغوی
فهم او اجتهادونه دي او ددی رأيو او اجتهادونو او پوهې
تابعداري په هېچا باندې نه الله تعالی او نه دهغه رسول
واجبه کړې ده. حکم چې پدی کښي حق ته رسېدل هم
شته او خطا کېدل هم شته او حق ته رسېدل یواځي په
هغو احادیثو کښي دي چې در رسول الله ﷺ څخه ثابت
شوي وي او دېرځلي امامان یوی مسألې خواته تللي دي او
بیا ورته حق په بلڅه کښي ښکاره شويدي نو دهغی
مسألې څخه یې رجوع کړې ده. *

بیا علامه نجندی لیکي :

* فدين الاسلام دين واحد لا مذاهب فيه ولا طرق
يجب اتباعها الا طريق محمد ﷺ وهدیه. *

هدية السلطان ص

نو د اسلام دين يودی نه پکښي داسی مذهبونه شته
اونه پکښي داسی طريقې چې دهغی تابعداري واجبه وي پرته

د محمد رسول الله ﷺ د طریق اولاری شخه .

شیخ الاسلام ابن تیمیهؒ وائی :

«ولیس لأحد أن ينصب للأمة شخصاً يدعو إلى طريقته ويؤلى ويعادى عليها غير النبي ﷺ ولا ينصب لهم كلاماً يؤلى عليه ويعادى غير كلام الله ورسوله وما اجتمعت عليه الأمة بل هذا فعل أهل البدع الذين ينصبون لهم شخصاً أو كلاماً يفرقون به بين الأمة» .

مجموع فتاوى ص ۱۶۴ ج ۲

تهپچاته دارواندي چې امت ته یو شخص ودروي او خلک دهغه طریق ته رابلي اودهغه په طریق باندې دخلکو سره دوستی اودسبمنی کوي پرته در رسول کریم ﷺ شخه اونزورته دارواډي چې یوه خبر ورته وتاکی اوپه هغی باندې دوستی اودسبمنی کوي پرته دالله اودهغه در رسول دڅېر شخه . او امت پدی اجماع کړېده چې دا کار د بدعتیانو دی چې یو شخص یا یو کلام خلکو ته ودروی اود امت په منع کبني پری جدائی راوړي .

اوشیخ الاسلام ابن تیمیه وائی :

«ولا يجب على أحد من المسلمين التزام شخص معين غير الرسول ﷺ في كل ما يوجهه او يخبره بل كل

احد من الناس يؤخذ من قوله ويترك إلا قول الرسول
 ﷺ .
 مجموع فتاوى ص ۹۰

۰ په هېڅ يوه مسلمان باندې د يوه ټاکلي شخص د مذهب
 تا بعداري لازم نه ده پرته د رسول الله ﷺ د تا بعداري
 څخه په هر څه کښې چې واجب وي او يا مونږ ته خبر را کوي
 بلکې د رسول الله ﷺ څخه پرته د هر چا ځينې خبرې اخيستل
 کېږي او ځينې پرې بنوول کېږي .

علامه ابن قيم په خپل کتاب اغاثه اللفهان ص ۱۴۱ کې ليکي:
 ۰ و من كيد الشيطان امرهم بلزوم زى واحد ولبسة
 وهیئة ومشیة معينة وشيخ معين وطريقة مختارة
 ومذهب معين ويفرض عليهم لزوم ذلك بحيث
 يلزمونه كلزوم الفرائض فلا يخرجون عنه ويقدمون
 فيمن خرج عنه ويذمونه كأكثر مقلدة المذاهب
 المعينة واصحاب الطرق المتنوعة من الصوفية
 الخرافية كالنقشبندية والقادرية والسهروردية
 والشاذلية والتيجانية وغيرهم فالحذر الحذر مما
 هم عليه من التعصب والتقليد .

۰ د اهر د شيطان د چلونو او دوکو څخه يو چل دی چې
 خلکو ته يې امر کړي چې يو رنگ طريقه او لباس او يو

معین هیئت او تگ او تا کلی شخص او د ځان جوړه شوی
 طریقه او تا کلی مذهب لازم و ځنی او ددی اتباع پری
 داسې لازم و ځنی لکه چې د اسلام د فرائضو اتباع لازم
 ده ، نو ددی طریقو او مذهبونو څخه نه وځي او څوک چې ورڅخه
 ووتل هغه باندې تهمت لگوي او بد ئي ځني . لکه د پیر
 د معینو مذهبونو مقلدین او د مختلفو طریقو والادخراڼي
 صوفیانو څخه لکه نقشبندیان ، قادریان ، سهروردیان
 شاذلیان ، تیجانیان او داسی نور . نو کوم تعصب او تقلید
 چې دوی کوي لدېنه د پره په کلکه و پره پکار ده .
 علامه نجندی وايي :

« فیا ایها المسلمون یاذا قلدنا مذهب رجل وبلغنا حدیث
 الرسول المعصوم صلی الله علیه و آله الذی فرض الله تعالی علینا
 طاعته و ترکنا حدیثه صلی الله علیه و آله و اتبعنا ذلك الرجل
 و مذهبیه فمن أظلم منا و ما عذرنا یوم یقوم الناس لرب
 العالمین . فمن یتعصب لواحد معین غیر الرسول صلی الله علیه و آله
 و یری أن قوله هو الصواب الذی یجب اتباعه دون الأئمة
 الآخرین فهو ضال جاهل بل قد ینکون کافراً ینستتاب
 فإن تاب فبها و إلا قتل » . هدیة السلطان ص ۱۳
 نوای مسلمانانو ؛ کله چې مونږ دیوه سړي د مذهب

تقليد وکړ او د معصوم رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث مونږ ته ور سید ، هغه رسول چې الله تعالی په مونږ باندې د هغه منل فرض کړیدی ، او مونږ پدې تقلید د هغه صلى الله عليه وسلم حديث پرېښود او د دغه سړي او دده د مذهب تا بعداري مو وکړه نو مونږ نه به څوک زیات ظالم وي او په هغه ورځ به زموږ به عذرت وي چې خلک به د عالمیانو د رب پر مخ کښی ولاړ وي نو چا چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه پرته دیوه تا کلي شخص لپاره تعصب وکړ او داي نظر و چې د اده قول هغه حق ته رسېدل دي چې په مونږ دي تا بعداري لازمه ده نو روامانو څخه پرته نو دا گمراه او جاهل دی بلکې کله کله داسې داسی کافر دی چې د توبې کولو طلب به ورڅخه وشي که توبه ئي وويسته ښه ده که نه نو وبه وثرل شئ .

همدارنگه يو شاعر وايي :

ما الفرق بين مقلد في دينه راض بقائده المجهول الحائر
وبهيمه غمياء قاد زمامها أعمى على عوج الطريق الجائر

رياض الجنة في الرد على اعداء السنة للشيخ مقبل بن هادي البوداعى

د هغه مقلد چې پر خپل دين کښی تقلید کوي او په خپل

ناپوهه او حيران مشر راضي وي او د هغه راوند چار پای

او د نگرېچي دهغه واکي درانده په لاس کښي وي او په کړو
وېزو لارويي روان کړي وي څه فرق دی .

امام ابن حزم وايي :

واهرب عن التقليد فهو ضلالة ان المقلد في سبيل الهالك
د تقليد نه و تېسته ځکه چې د اکمراهي ده او مقلد د هلاکت
په لاره کښي دی .

مولانا ي روم د تقليد په باره کښي وايي :

گرچه عقلت سوی بالا می پرد مرغ تقليد ت به پستی می چرد
مگر آن باشد که تقليد ی بود دین احمد از تحقیق بود
مثنوی

که ستا عقل هر څومره پورته الوزي خود تقليد
مرغه دی مخ په ښکته څرېږي ، منکر هغه وي چې تقليد
کوي د محمد صلی الله عليه وسلم دين د تحقیق راز دی .

علامه شنقيطي وايي :

۶* وأما مقلدوه فقد ترك النظر في كتاب الله وسنة
رسوله وأعرضوا عن تعلمها أعراضاً كلياً مع يسره و
سهولته ونزلوا أقوال الرجال الذين يخطئون ويصيبون
منزلة الوحي المنزل من الله ۶* .

تفسير اضواء البيان ص ۳۵۸
ج ۲ - ۷

دائمه و مقلدينو د الله تعالى په كتاب او دهغه در رسول
 په سنتو كېنې نظر پرېښي دي او د دې دواړو د زده كړې غځني
 بالكل اعراض كړي دي سره د دې چې د قرآن او حديث
 د پراسان دي او دغه مقلدينو دهغه خلكو چې خطا كېږي او
 حق ته رسېږي دهغوی اقوال يې د الله تعالى له لوري دوحی
 درېچي نه رسولي دي .

او علامه شنقيطي وايي :

” فالذين يقولون من المجتهلة المقلدين هذا حلال وهذا
 حرام وهذا حكم الله ظناً منهم ان اقوال الإمام الذي قلده
 تقوم مقام الكتاب والسنة وتغني عنهما وان ترك الكتاب
 والسنة والإدكتفاء بأقوال من قلده اسلم لدينه اعمتهم
 ظلمات الجهل المتراكمة عن الحقائق حتى صاروا يقولون
 هذا . . . تفسير أضواء البيان ج ۲ ص ۵۲۷

نو هغه جاهل مقلدين چې وايي دا حلال دي او دا حرام
 دي او دا د الله حكم دی پدې گمان چې د دغه امام اقوال چې
 دوي يې تقليد كړي دي د قرآن او حديثو په حای كېنې ودرېږي
 او قرآن او حديثو ته ضرورت نشته او د قرآن او حديثو
 پرېښوول او دهغه خلكو اقوال چې دوی يې تقليد كړي هغه
 كافي دي او دده دين د سالم پاتې كېدو لپاره ښه پوره دی

دوی دجهل گڼو تیارو دحقائقوڅښه رانده کړیدی تردی
چې دوی داسی خبری کوي .

داوسنی عصر نامتو عالم سید سابق وائی :
«و بالتقليد والتعصب للمذاهب فقدت الأمة الهداية
بالكتاب والسنة وحدث القول بانسداد باب الاجتهاد
وصارت الشريعة هي اقوال الفقهاء وأقوال الفقهاء هي
الشريعة .»
فقه السنة ص ۱۳ ج ۱

«په تقلید او د مذاهبولپاره په تعصب باندې امت د
کتاب الله او سنه الرسول هدايت ورک کړې ، او دا خبره
راپیدا شوه چې دا جهاد دروازه بنده ده او شریعت د فقهاؤ
اقوال وگرځېدل او د فقهاؤ اقول شریعت وگرځېده .»
هدارنگه نور وډېرو علماؤ په تقلید باندې ردونه لیکلي
دي چې د ټولو را نقلول به دلته دا وړ دوالي سبب وگرځي .

د پرنایپوهه او جاهلان دا وائی چې محدثین لکه امام بخاری
مسلم ، ترمذی او داسې نور مقلدین وو حال دا چې دا خبره
بالکل غلطه ده ځکه چې محدثین مقلدین نه وو بلکې هغوی په
خپلو کتابونو کښې داسی احادیث را نقل کړيدي چې
هغه دخلور واړو مذهبونو مخالف دي ، او هېڅ یوه محقق
داندي لیکلي چې هغوی مقلدین وو بلکې علماء وائی چې هغوی

مقلدين نه وولکړچې شېخ الإسلام ابن تیمیہ وایي ،
 ۹ اما البخاری و ابوداود د فإمامان فی الفقه من اهل
 الاجتهاد و امام مسلم و الترمذی و النسائی و ابن ماجه
 و ابن خزيمة و ابویعلی و البزاز و نحوهم فهم علی مذهب اهل
 الحديث لیسوا مقلدین لأحد بعینه من العلماء .

مجموع فتاوی ص ۲۰۰

۱۰ بخاری و ابوداود په فتنه کښی امامان وو او مجتهدین وو
 او مسلم ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه ، ابن خزيمة ، ابویعلی
 بزاز او داسې نور د اهل حدیثو په مذهب وو ، او په علماؤ
 کښی دیوه تا کلي شخص مقلدین نه وو .

نودا اهل حدیثو مذهب د عامو محدثینو مذهب دی او دا
 یو داسې مذهب دی چې د قرآن او حدیثو په دلیل ثابت ولاړ دی
 او اهل حدیث چاته دا نه وایي چې زموږ د علماؤ خبره و مني
 بلکې ورته وایي چې د قرآن او د هر صحیح غیر مجروح حدیث چې د
 نسخې او تخصیص دلیل پکښی نوي تا بعداري و کړي ، نو څوک
 چې اهل حدیثو سره بغض کوي هغوی د حدیثو سره بغض
 کوي ، او امام ابن قیم داسې خلکو ته وایي :

یا مبغضا اهل الحديث فشانماً ابشر بعقد ولاية الشیطان
 او ما علمت بأنهم انصار دین من الله و الإیمان و القرآن

او ما علمت بأن انصار الرسو ل هم بلا شك ولا نكران
هل يبغض الأنصار عبد مؤمن أو مدرك لروائح الإيمان

القصيدۃ النبویة

«ای اهل حدیثو سره کینه او بغض کوونکیه او هغویته
کنغلی کوونکیه ته پدی پوه شه چې تاد شیطان سره دوستی
شروع کړې ده، ایا ته نه پوهېږی چې اهل حدیث دالله ددین
ایمان او قرآن انصار دي ایا ته پدی نه پوهېږی چې دوی بی شک
اوبی انکاره در رسول الله ﷺ انصار دي، ایا داسی یو بند
دانصارو سره بغض کوي چې هغه مؤمن وي او یائی دایمان
بوی میستدلی وی.»

نواهل حدیث هغه خلک دي چې په قرآن اوحدیثو عمل کوي
اوحدیث در رسول الله ﷺ حدیثو او قرآن دواړو ته وویل
کېږي الله تعالی په قرآن هم دحدیثو اطلاق کړېدی لکه چې
فرمائی: «فَيَأْتِي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ»

«نوپه کوم حدیث به وروسته دقرآن نه دوی ایمان راوړي».

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشنيرازي وائی:

عليك بأصحاب الحديث فإنهم على منهج للدين ما زال معجماً
وما النور إلا في الحديث وأهله إذا ما دجا الليل البهيم وأظلمما
تات داپکار ده چې داهل حدیثو سره ملگری شی حکم چې

دوی همېشه لپاره د دین ترجما فی کوی ، او کله چې تپه تیاره
شپه راوڅرخي نو بیا راناسته دی مگر په حدیثو کې نه ده او
په اهل حدیثو کې نه ده .

۱ د اسلام یو شاعر وایي :

تمسك بحبل الله واتبع الهدى   ولا تك بدعياً لعلك تفلح
ولذ بكتاب الله والسنة التي   انت عن رسول الله تغو وترجع
ودع عنك اراء الرجال وقولهم   فقول رسول الله اركى وأرجح
ولا تك في قوم تلهو بد ينهم   فتطعن في اهل الحديث وتقذح
إذا ما اعتقدت الدهر يا صاح هذه   فأنت على خير تبیت وتصبح
والله په رسی منکولی ولکوه او د هدایت تابعداری وکړه
او بدعتی کېږه مه دی لپاره چې کامیاب شی او د الله په کتاب
او هغو سنتو لذت حاصل کړه چې در رسول الله ﷺ وڅخه
راغلی دی نو خلاصی به ومومی او خوشحال به شی ، او دخلکو راپی
او خبرې پرېږده ځکه چې در رسول الله ﷺ خبره ډېره پاکه
او راجحه ده . او دهغه قوم څخه مه کېږه چې دخپل دین څخه غافل
دي او داسې مه کېږه چې اهل حدیثو ته بد وایي او تهمت
پرې لگوي ، که ستا ټوله زمانه د غسې پاکه عقیده وه نو ستا
سهار او بېکا به پر خیر کېښی وي .

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشيرازی وایي :

واعلى البرايا من الى السنن اعتزى

داعى البرايا من الى البدع انتهى

ومن ترك الآثار ضلل سعيه

وهل يترك الآثار من كان مسلماً

په خلکو کښې اوچت او غوره خلک هغه دي چې د پېغمبر

سنتونه ئې ځان منسوب کړي وي، او په خلکو کښې رانده

هغه دي چې بدعاتو ته منسوب وي (مبتدعين وي) -

يوبل شاعر وايي :

لا ترغب عن الحديث وأهله فالرأى ليل والحديث نهار

”د حديثو او اهل حديثو نه مخ مه اړوه ځکه چې رايه شپه

او حديث ورځ ده“

يعنى حديث داسې پاکه او روښانه لار ده لکه چې ورځ

رانه ده. او د حديثو مقابلې کښې د بل چا خبره او رايه داسې

تياره او توره ده لکه شپه چې توره ده.

الله تعالى مونږ پدې مامور کړي يو چې دوحى تابعداري

وکړو او هغه خلک چې دوحى تابعداري کوي هغوي به

په دنيا کښې د ضلالت او بې لارۍ کېدو څخه بچ وي او په آخرت کښې

به د شقاوت او بدبختۍ څخه نجات ومومي او هېڅ وېره او غم پرې

نه وي. الله تعالى فرمائي :

”فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَخُوفُ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ“ . البقرة ۳۸

”که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زما د
هدايت تابعداري وکړه په هغوي به نه وېره وي اونه به
غمجن وي“ .

او بل ځای کښي الله تعالى فرمائي :
”فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ
وَلَا يَشْقَى“ .

”که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زما د هدايت
تابعداري وکړه نو به به گمراه شي اونه به بد بخته شي“ .
پدې دواړو آيتونو کښي الله تعالى د هدايت تابعدار و ته
زيری ورکړچې د ضلالت ، شقاوت ، ويری او غم څخه به
خلاص شي ، او هدايت د وحی تابعداری ته ويل کېږي
او وحی عبارت د قرآن او حديث څخه دي ځکه چې الله تعالى
رسول الله صلى الله عليه وسلم ته فرمائي :

”قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ“ . (الأنبياء - ۲۵)

”ورته ووايه چې زه تاسو يو اخي په وحی وېروم“ .
تفسير اضاواء البيان د مخکېنې دوه آيتونو په تفسير کښي

داسې ليکي :

“ولاشك ان انتفاء الضلال والشقاوة والحق والحرز عن
متبعي الوحي المصريح به في القرآن لا يتحقق فيمن يقلد عالماً
ليس بمعصوم ، لا يدري أصواب ما قلده فيه ام خطأ
في حال كونه معرضاً عن التدبر في كتاب الله وسنة رسوله
صلی الله علیه وسلم ولا سيما إن كان يظن أن اراء العالم الذي قلده
كافية مغنية عن كتاب الله وسنة رسوله صلی الله علیه وسلم
تفسير اضواء البيان ج ٢ ص ٤١٤

“پدی کبنی شک نشته چي دوحی دتا بعدا رانو خنجه چي کومه
گمراهی شقاوت ، وپره او غم په قرآن کریم کبنی نفی شوی
داد هغه چا لپاره نشی کېدای چي دیوه داسی عالم تقلید
کوي چي هغه معصوم ندی اودا مقلد نپوهېږي چي
په کومه مسأله کبنی ده دچا تقلید کړېدی دامشرفي
په هغی کبنی حق ته رسېدلی دی او که خطا شویدی پداسی
حال کبنی چي ده دالله تعالی د کتاب اود هغه درسول د سنتو
خنجه اعراض کړېدی ، خصوصاً هغه وخت چي دامقلد
گمان کوي چي ده دچا تقلید کړېدی ده ته دهغه
رأی بس دي اود الله تعالی کتاب اود هغه درسول سنت
ته خه ضرورت نه پاتې کېږي .
نومونږ همدا وایو چي ای خلکو راضي دوحی دتا بعدا ري

وڪرو ڇڪڻي دوحى نه غير بل هينج شى ڪينې هدايت نشته
 اودوحى ڪينى فقط دوه شيان دي ڇي يوقرآن دي اوبل نبوى
 احاديث دي ڇڪڻي دى بنى كريم صلى الله عليه وسلم دوفات تحته وروسته
 وحى بنده شوپده اودهغه مزور وسته په امت ڪينې هپچا
 ته وحى نده شوى اوننه به ورته وشي ، هر ڪله ڇي وحى نه راڻي
 نو په امت ڪينې داسى معصوم ڇوڪ نشته ڇي دهغه ٽولي
 خبري دي صحيح اوحق ته رسېدلى وي بلڪي دامت هرڇوڪ
 به ڪله خطا ڪپري اوپه خطا به مآجوروى اوڪله به حق ته
 رسېدي لکن مونڙ باندې دچا اقوالوپسى تلل لازم ندي
 بلڪي ناروا دي . نو په همدې گناه مونڙ باندې علماء سوء
 اوباطل پرست خلڪ ڊول ڊول نومونه بزدي اوغواڙي ڇپ
 خلك دحق دقبول تحته منع ڪري .

نوڇڪه امام ابن قيم والي :

اسماء سميت بها اهل الحديث	وناصري القرآن والإيمان
سيتوهم انتم وشيوخكم	بهتاهما من غير ما سلطان
وجعلتموها سبة لتفروا	عنهم كفعل الساحر الشيطان
ما ذنبهم والله إلا أنهم	اخذوا بوحى الله والفرقان
وابوا بأن يتحيزوا لمقالة	غير الحديث ومقتضى القرآن
وابوا يد ينوا بالذى دنق به	من هذه الأراء والهديان

القصيدۃ النونية

هسې نومونه دي چې تاسو په اهل حديثو او د قرآن او
 ايمان په امداد يا نو ايينې دي تاسو اوستاسې مشرانو پرې
 بې دليله په تهمت دانومونه ايينې دي ، اوبيا مودا نومونه
 کنخل گرځولی دي او دا ددی لپاره چې خلک پرې متنفر کړي
 ستا^{سو} دا کار د جوگی ساحر او شيطان په څېر دی ، والله چې
 د اهل حديثو بله کناه نشته مگر دا چې هغوې د الله وحي او
 قرآن اخيستی دی او ددی نه انکار کوي چې د قرآن دمقتضی
 او د حديثو نه غیر د بل چا خبرې ومني ، او هغوې د دغه دين
 چې تاسو ئې کوئ چې هغه دخلکو رای او باطلې خبرې دي
 دېنه انکار کوي .

نومونه: يواځې او يواځې خلکو ته دا وايو چې د الله تعالى کتاب
 ومني او د الله تعالى در سول محمد صلی الله علیه و آله وسلم احاديث ومني
 او دا خبره د اسلام دينمانو باندې د پره بده لگېږي نوبيا
 ورسره څه دليل نوي نوکله وايي چې دا وهابيان دي
 اوکله وايي چې دا مذهب نه مني اوکله څه اوکله څه وايي
 او پدې نومونو غواړي چې خلک له حق څخه بند کړي او د
 صحيحې عقيدې او صحيح دين څخه ئې متنفر کړي ، مونږ
 وايو چې مونږ مؤمنان او مسلمانان يو يواځې قرآن او حديث

متو اود قرآن اوحد یثو خلاف خبره چي دهر چاري مونږ یی
منلوته بیتار نه یو نوکه دغه رنګه خلکو ته تاسې وها بیان وائی
نو وهاب دالله نوم دی او مونږ دالله بندګان یو نو مونږ بیا
وها بیان یو لکه چي یو شاعر وائی :

ان کان تابع احمد متو هباً	فأنا المقر بأسنى وهابى
اننى الشريك عن الاله فليس لى	رب سوى المتفرد الوهاب
لا قبة ترجى ولا وثن ولا	قبر له سبب من الأسباب
كلاد ولا حجر ولا شجر ولا	عين ولا نصب من الانصاب
ايضا ولست معلقا لتيمة	او حلقة او دعة او ناب
لرجاء نفع اولدفع بلية	الله ينفعنى ويدفع ما بى
والدبتداع وكل امر محدث	فى الدين ينكره اولوا الالباب
أرجو بأنى لا أقاربه ولا	أرضاه ديناً وهو غير صواب

ترجمه : که د محمد صلی الله علیه وسلم تابعدار وها بى وي
نوزه پیدې اقرار کوم چي زه وها بى یم زه دالله تعالى نه
شريك ننى کوم نو د یواځې وها ب رب نه سوا ز ما بل رب
نشته نه دکومى گومبزی نه امید کېدای شي او نه دکومى
درکاه نه او نه کوم قبر د اسبابو شخړه ور تر شخړه سبب جوړېدای
شي . همدارنګه نه دکومې تیګى نه او نه دکومى وې نه او نه د
کومى چينې نه او یا بلې درکاه نه د فایده امید کېدای شي

همدارنگه نه زه تعويذ ترم اونه کوم بند ترم اونه خه
 غاښ غاړه کښې اچوم دی لپاره چې کوندي خه فائده به
 راته ورسوي او يا به راڅخه خه مصيبت ليري کړي ، بلکې
 يواځې الله ماته نفع رسوي او ماڅخه تکليف ليري کوي ،
 هر نوی کار نه او په دين کښې له بدعت نه د عقل خاوندان
 انکار کوي زه اميد لرم چې داسې بد عادتو ته به نه زه
 نږدې شم اونه به ورته دين ووايم ځکه چې دا کارونه حق
 ندي بلکې باطل دي

ابو بکر بن عياش وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كأهل الاسلام مع اهل

الاديان »

الميزان الكبرى للشعراني ص ٥٧ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه اهل

اسلام چې د نورو اديانو تابعداروسره فرق لري .

امام شافعي وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كالصحابه في زمانهم »

الميزان الكبرى للشعراني ص ٥٧ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه

صحابه چې په خپله زمانه کښې ؤ .»

داختلاف په وخت کښی

د حل لاره

هرکله چې د مؤمنانو منځ کښی اختلاف پیداشی نود
حل لاره یی داده چې په قرآن او حدیثو به فیصله کوي.
الله تعالی فرمائی:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى
اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا“ .

(النسا - ۵۹)

”ای مؤمنانو! دالله و منی اودالله درسول و منی او
دامیرانو چې ستاسو نه وي، که ستاسو په څه شی کښی
اختلاف پیداشو نود هغی رجوع الله اود هغه رسول ته
وکړئ که تاسی په الله اود قیامت په ورځ ایمان لری،
دا تاسو لپاره ښه او ډېره غوره ده دعا قبت په نسبت“ .
الله تعالی فرمائی چې که تاسو په الله اود قیامت په ورځ

ایمان لریؤ نود اختلاف په وخت کبني الله اودهغه رسول
يعني دالله کتاب او نبوي احاديثو ته رجوع وکړی که په
رښتیا مونږ دالله کتاب اودهغه در رسول سنت ومنل
هېڅکله به زمونږ ترمنځ اختلاف پاتې نشي ، اختلاف د
صحابه و ترمنځ هم پېښېده لکن کله به چې هغو پلوه
الله تعالی د کتاب اود رسول الله ﷺ دستوڅخه
دلیل وویل شو هغوی به دخپلو او یاد بل چا رایو اوقوالو
پسې نه تلل بلکې د دلیل تابعداری بری کوله لکه د مثال
په توګه :

کله چې رسول الله ﷺ وفات شو نو اوله خبره دا
وه چې عمر رضی الله عنه وویل دا به څوک نه وایي چې رسول
الله ﷺ وفات شولکې چې دا واقعته محدثین او
مؤرخین داسې را نقلوی :

”عن ابی هريرة قال : لما توفي رسول الله ﷺ
قام عمر بن الخطاب فقال ان رجالا من المنافقين يزنمون
أن رسول الله ﷺ قد توفي وأن رسول الله ﷺ
والله ما مات ولكنه ذهب إلى ربه كما ذهب موسى بن
عمران فقد غاب عن قومه اربعين ليلة ثم رجع إليهم
بعد أن قيل قدم مات والله ليرجع رسول الله ﷺ

کما رجع موسى فليقطعن ايدي رجال وأرجلهم زعموا
أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مات .

السيرة النبوية لابن هشام ص ۳۰۵ ج ۲-۳

* ابو هريرة رضي الله عنه وائي چي كله رسول الله صلى الله عليه وسلم
وفاتشونو حضرت عمر رضي الله عنه ودر پده او وئي ويل : خيحي
منافقان دا کومان کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات شو
حال دا چي په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات
شوي ندي لکن هغه خپل رب ته تللي دي لکه څنگه چي
موسی بن عمران عليه السلام تللي و هغه دخپل قوم څخه
خلو بښت (۲۰)، شپي غائب و او بيا ورته راواپس شو، او
په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به بيا داسي بېرته
راځي لکه څنگه چي موسی عليه السلام راغلی و نود هغو
خلکو خپي اولادونه به غوڅ کړي چي وائي : رسول الله
وفات شوي دي .

لکن حضرت ابوبکر رضي الله عنه چي كله خبر شونو د رسول
الله صلى الله عليه وسلم د ليدلو لپاره دعاشي رضي عنها کورته ننوت
او كله ئي چي وليد چي هغه وفات شوي . . . . نو بيا
راووت او حضرت عمر رضي الله عنه ته ئي وويل : چپ شته ؛
هغه چپ نشو بيا ابوبکر رضي الله عنه خلکو ته مخ کړ

او حمد و شنائی و ویله بیائی و ویل :

”یا ایها الناس إنه من کان یعبده محمدًا فإن محمدًا
قد مات ومن کان یعبده الله فإن الله حی لا یموت“ .
”ای خدکو که چا د محمد صلی الله علیه و سلم عبادت کا و نه محمد
صلی الله علیه و سلم وفات شو او که چا د الله عبادت کا و نه الله ژوندی
دی او نه مرکبې ی“ .

بیائی دا آیت ولوست :

”وما محمد إلا رسول قد خلت من قبله الرسل أفان
مات أو قتل انقلبتم على أعقابکم ومن
ینقلب علی عقبیه فلن یضروا الله شیئاً وسیجرى
الله الشاکرین“ . آل عمران - ۱۴۴

”محمد ندی مگر رسول دی لده نه مخکېنى رسولان
تېر شویدی . ایا که مر شو او یا ووژل شو نو تا سوبه
وړو سته مگر چی ؟ او څوک چی وړو سته وگرځېد“ (مرتد)
شو نو هېڅکله الله ته څه ضرر نشی رسولی او زردی
چی الله به شکر کوونکو ته بدله ورکړی“
نو کله چی عمر رضی الله عنه دا آیت واورېده نو

حیران شو او په ځمکې را پرېوته او ویی ویل :

”عرفت أن رسول الله صلی الله علیه و سلم قد مات“ .

”زه پڊي پوه شوم چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات
شويدي“ .

عمر رضی اللہ عنہ چي کله آيت وا ورېد نو
سمدستی دخپلي رائي او قول مخه وگرځېد او دليل ته
تسليم شو اود اوسنيورند و مقلدينو غوندې ئي
وته ويل چي ددي مطلب دادی اویاهغه دی ، هېڅ تاویل
او تحریف ئي پکښي و نکر بلکې خپله خبره ئي پرېښوده .
همدارنگه بل خلاف د صحابه و منځ کښي دارا پيدا شو
چي رسول الله صلى الله عليه وسلم چيرته څخه کړو ، ځينو وويل چي
مسجد کښي ئي مخو او ځينو وويل چي خپلو اصحابو
سره ئي مخو ، ابوبکر رضی اللہ عنہ وويل :
”إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : ما قبض
نبي إلا دفن حيث يقبض“ .

السيرة النبوية لابن هشام ۳۱۴/۲

”مادر رسول الله صلى الله عليه وسلم مخه اورېدلي دي چي : هر يي
چي مړ شوېدی نو هغه ځای کښي مخه شوی کوم ځای کښي
چي دهغه روح قبض شي“ .

نو کله چي حديث بيان شو او دليل پيدا شو ټول له
خپلي رائي مخه وگرځېدل او حديث ئي ومانه .

د الله تعالى اودهغه در رسول صلى الله عليه وسلم د حکم

مقابل کښی در اړي منل کمر اهي ده

الله تعالى فرمايې :

«وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ
أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا»

(الاحزاب - ۳۶)

«او هېڅ يوه مؤمن سړي او مؤمنې ښځې ته دار واندی
چې کله الله اودهغه رسول فيصله وکړي نو هغوبته دی
د خپله ځانڅه اختیار وي او هغه چا چې د الله اودهغه
در رسول نافرمانی وکړ نو یې شکه کمر اړه شو په ښکاره
کمر اړه سره» .

نو د قرآن او نبوی احاد یثوپه مقابل کښی بیا د مؤمنانو
دا اختیار نشته چې خپله او یا د بل قول او خوښه وړاندې
کړي بلکې که دا کار چا وکړ هغه به لوی بد بخته او

اوگمراه وي .

همدارنگه عوف بن مالک الاشجعي وايي :

” قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تفرق امتي على بضع

وسبعين فرقة اعظمها فتنة قوم يقيسون الدين

برأيهم يحرمون به ما احل الله ويحلون به ما حرم

الله ، اعلام الموقعين ص ۵۳ ج ۱-۲

” رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : زما امت به په

خه دپاسه اويا (۲۰) دلو وويشل شي ، په ټولو کښي دلو

فتني والا به هغه قوم وي چي دين په خپله رايه قياسوي

دانله حلال به پرې حراموي او الله چي خه حرام کړي هغه به

حلالوي . ”

رسول الله صلى الله عليه وسلم مخبر صادق دی رښتيا هم هغه

څوک چي دخپلي رايي او خواهش پسې تللی دي د پر حرام يي

حلال کړيدي او د پر حلال يي حرام کړيدي اودا تحریم

او تحليل په حنفي فقهاؤ کښي د پريزيات دی هرڅه کښي يي

له ځانه تقسيم کړېدی چي دا حلال دي اودا حرام دي

اودا مکروه دی ، دافرض دی اودا سنت دي ، دامستحب

دی اودا مباح دي ، حال داچې اکثره داسي وي چي هېڅ دليل

پرې نوي .

مالك بن مغول وائی چي ما تہ شعبی وویل:
 «ما حدثوك هؤلاء عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فخذ به وما
 قالوا برأيهم فآلتهم في الحش» .

رواه الدارمی

«دغه خلکو که تاته در رسول الله صلى الله عليه وسلم نخه حدیث
 بیان کری نو وائی خله او که په خپله رایه یی وویل نو د
 قضاء حاجت په ځای (بیت الخلاء) کښی یی وغورځوه» .
 ابوبکر رضی الله عنه وائی :

«ای ارض تغلنی وای سماء تغلنی ان قلت فی
 آیه من کتاب الله برأی او بما لا أعلم» .

اعلام الموقعین ص ۱۰۳

«کومه ځمکه به ما بارکړي او کوم اسمان به پرما
 سیورې وکړي که ما د الله د کتاب په یو آیت کښی له
 ځانه خبره وکړه او یامی داسې څه وویل چې زه پرې نه
 پوهېږم» .

عمر رضی الله عنه وائی :

«السنه ماسنه الله ورسوله صلى الله عليه وسلم لا تجعلوا
 خطأ الرأي سنة للأمة» .

اعلام الموقعین ص ۵۴
 ۱-۲

سنت هغه دي چې الله تعالى اودهغه رسول صلى الله عليه وسلم
مونږ ته بيان كړيدى تاسو د نور و خلكو د رايي خطا،
دامت لپاره سنت اولاره مه جوړوئ . .

عمر رضی الله عنه وائی:

«اتقوا الرأى فى دينكم» .

اعلام الموقعين ص ۵۵

«تاسو پخپل دين كينى له رايي څخه ويريږئ» .

هدارنگه عمر بن الخطاب رضی الله عنه وويل:

«أصحاب الرأى اعداء السنن اعیتهم الأحاديث ان يحفظوها
وتفلسدت منهم ان يعوها، واستحيوا حين سئلوا أن
يقولوا لا نعلم فعا رضوا السنن برأىهم فأياكم وإياهم» .

اعلام الموقعين ص ۵۵

«درأيی خاوندان د رسول الله صلى الله عليه وسلم د
سنتو د بنمنان دي دوى د حديثو يادولو ستره كړې
ريادې نه كړې او دوى ونه ساتل (يادې نه كړې) نو
ورڅخه وتبتهدل او دا ورته شرم ښكاره شو چې كله
ورڅخه پوښتنه وشي او ووايي چې مونږ نه پوهېږو،
نو پخپله رأي يې د سنتو خلاف وكړ نو تاسو د غسې
خلكو څخه ځان وساتئ»

رېښتيا هم مونږ چې په اوسني عصر کې کور و
هغه علماء چې دخپل خواهش او درايي تابعدار دي
دا ورته شرم او عار ښکاري چې کله ورڅخه پوښتنه شي
او دوی ووايي چې مونږ نه پوهېږو نو بې علمه فتویٰ يې
خلکو ته ورکړي او زيات خلک يې د الله تعالیٰ د رالېږلي
او غوره شوی دين څخه بل لور ته روان کړي اوس ورته
دا عار ښکاري چې د حق تابعداري وکړي او د صحيح حديث
لپاره خپله خبره پرېږدي نو دين څخه يې داسې يوشی
جوړکړ چې دخپلي غوښتنې او خپل خواهش تابع يې کړ
فضلوا وفضلوا خپله هم گمراهان شو او نور خلک يې
هم بې لارې کړي.

هدارنگه عبد الله بن مسعود رضي الله عنه وويل:

تاسو باندې به وروستی کلونه د مخکنيو نه ډېر بدتر
راځي بيا يې وويل چې ستاسو غوره خلک او علماء به
له منځه لاړ شي (وفات به شي) بيا يې وويل:

«ثم يحدث قومًا يقيسون الأمور برأيهم فيهدم الإسلام» اعلام الموقعين^{ص ۷۷}
«بيا به داسې خلک پېدا شي چې ټول دين کارونه به په
خپله رايه قياسوي او اسلام به نړوي».

علی رضی اللہ عنہ وائی :

«لو كان الدين بال رأى لكان اسفل الخفاف اولى بالمسلم
من اعلاه وقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح
على ظاهر خفيه»

سواء ابو داود .

«که دین پر رایہ او خپله خوښه وای نو د موزی لاندې
طرف به د پاس طرف نه ډېر د مسحې وړ و حال دا چې
ما رسول الله صلی الله علیه وسلم لیدلای و چې د موزو
د پاسه طرف باندې به یې مسحه کوله».

نو علی رضی الله عنه هم په رایې رد کوی . او ویی
چې که دین په قیاس او خپله خوښه وای نو زما په نزد په
کار دا وه چې مسحه انسان د موزی په لاندیځې برخه
کولای او رسول الله صلی الله علیه وسلم د موزو د پاسی
برخې باندې مسحه کړیده .

نو مونږ یې هم په پاسی برخه کوو او خپله
خوښه او قیاس پرېزو .

عبد الله بن عباس رضی الله عنه وائی :

«من قال في القرآن برأيه فليتبوأ مقعده من النار»

اعلام الموقعين ص ۱۰۱ -

«چاچې په قرآن کښې په خپله خوښه او سرأیه خبره وکړه
نو ځانته دی د اور نه ځای جوړه کړی».

هدارنگه نور صحابه کلام رضوان الله عليهم هم د
رأیی او قیاس رد صوي نومسلمانانو ته دالانزمه ده
خصوصاً علماؤ ته چې کله په یوه دینی مسئله کښې ورڅخه
پوښتنه وشي نوکه دقرآن او حدیثونو وړته دهغه
مسئله په هکله څه معلومات ژد هغې مطابق دی
جواب ورکړی او که نه وړته و دی وایې چې زه نه
پوهېږم او دیوه بل عالم څخه پوښتنه وکړه ځکه چې داعیب
ندی چې یو څوک وایې زه نه پوهېږم لکن دایولوی
عیب دی چې بی علمه فتوی ورکړي نو ځان هم د هلاکت
کندې ته وغورځوي او نور خلک هم گمراه کړي.

سبحنك اللهم و بعمدك اشهد ان لا اله
الا انت استغفرك و أتوب إليك

اتباع الرسول ﷺ

تأليف

أبو عبد الواحد عبد الرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

هذه الطبعة

تمت بإشراف المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد
بالبديعة والصناعية الجديدة

اتباع الرسول ﷺ

تأليف

أبو عبد الواحد عبد الرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

سنة الطبع ١٤١٩ هـ

طبع على نفقة أحد المحسنين
غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين